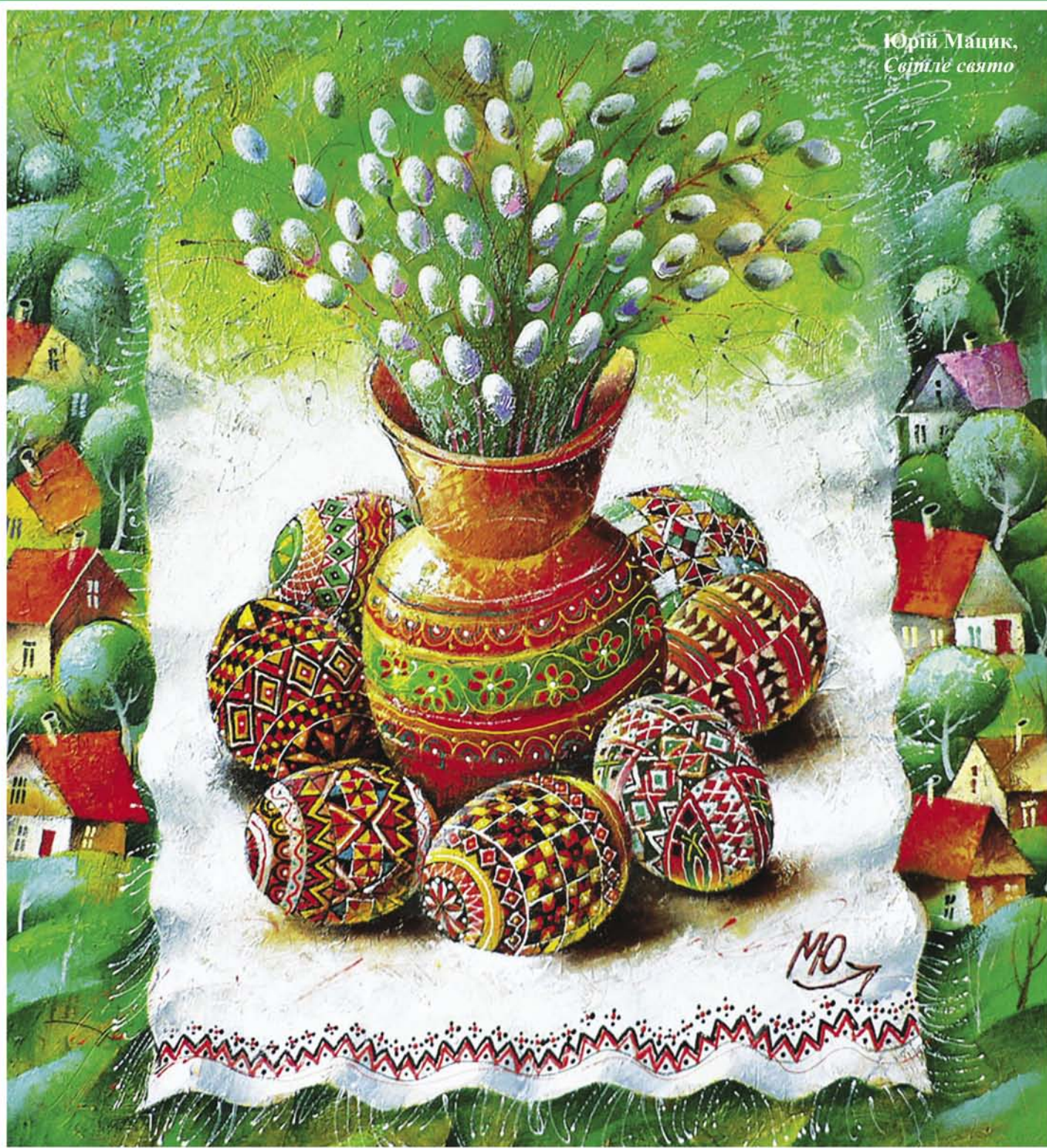

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXVI рік видання. № 262, квітень, 2016

Юрій Мазик,
Світле свято

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ Румунська балада Майстер Маноле в перекладі Івана Франка
- ❖ Розкрита чаша для печалі
- ❖ У Біблії, античній літературі, в Шевченка і інших духовних митців шукай істини!
- ❖ Міжповітовий конкурс «Свято рідної мови»
- ❖ Г. С. Сковорода: Пісня 18-а – стежина «милого віку»
- ❖ Буковинський меридіан Юрія Ракочі (штрихи до життєвого і творчого портрета письменника)
- ❖ Образ домніци Руксандри в українській історичній літературі
- ❖ «Зворотна сторона твоєї тіні» (Поезії)
- ❖ Із циклу «Колиска гомону» (Поезії)
- ❖ «Коли любов брукована сльозами...» (Поезії)
- ❖ Oberrohnen
- ❖ Чистий четвер або Пасхальний калач
- ❖ Пекун (Легенда)
- ❖ Дитячі сторінки
- ❖ Сторінки гумору

Дорогі українці Румунії! Вітаю вас із святом Воскресіння Христового!

Як всі добре знають, українці Румунії традиційно зустрічають Великдень разом зі своїми родинами з відкритою душею і чистим серцем, з глибокою надією на краще.

Українці Румунії виявляли терпіння, доброту і милосердя, завдяки чому завжди долали випробовування, які випадали на їхньому шляху.

Нехай і цього року Воскресіння Господнє допоможе всім нам звільнитися від усього зла і несправедливості, горя і фальші в ім'я торжества правди та світла. Хай Великдень принесе всім людям мир, додасть сил, подарує натхнення і віри, Божого благословення, хай взаємоповага і злагода допоможуть перебороти всі труднощі, щира любов надихне на добрі й праведні справи.

Від щирого серця, від мене особисто та від проводу Союзу українців Румунії зичу Вам міцного здоров'я, родинного затишку, щасливих і радісних Пасхальних свят!

**Христос воскрес!
Воістину воскрес!**

З повагою,
Голова Союзу українців Румунії
Микола Мирослав Петрецький

Іван РЕБОШАПКА

2016-й – рік Івана Франка

РУМУНСЬКА БАЛАДА МАЙСТЕР МАНОЛЕ В ПЕРЕКЛАДІ ІВАНА ФРАНКА

Детальний контекст появи даного перекладу першим виявив О.Романець 1964 року¹. Згодом, через десять років його підсумувала Магдаліна Ласло-Куцюк²: подумавши 1885 р. друкувати у ж. «Зоря» українські пісні з належними коментарями, Іван Франко звернувся по допомогу до Драгоманова, попросивши вислати йому колядку про спорудження кафедрального собору святої Софії в Києві, записану того ж року священиком Зубрицьким у селі Мшанці Старосамбірського повіту. 7 грудня Драгоманов відповів Франкові, що дана колядка дуже цікава, яку він давніше вважав «богомільною», але після праці петербурзького професора Веселовського вповні переконався, що її не можна зрозуміти, не порівнявши з народними релігійними грецькими, болгарськими та румунськими баладами, в чому, додавши Драгоманов, допоможуть Франкові замовлені першим з них публікації з Бухареста і Афіні³. Оскільки обіцяні Драгомановим матеріали не прибували, Франко спробував самотужки пояснити пасаж колядки, в якому зображено нічну втечу з місця спорудження собору настільки перестрашених мулярів, що аж появлений ангел заспокоїв їх, порівнявши цей пасаж з представленим Мироном⁴ пасажем з польської легенди про спорудження семи мулярами вежі, коли змуроване ними вдень розвалювалось вночі, і тільки справжнім чудом мулярам вдалося довершити мури кріпості після того, як завершили будову вежі. Як побачимо згодом, мотив *спорудженого вдень розвалюється вночі* – це один з основних конструктивів усіх творів (легенд і балад-легенд) Південно-Східної Європи на дану тему, який зустрічається і в інших зонах світу.

Повернувшись, після статті Веселовського з 1891 р. до пояснення української колядки про спорудження Софійського Собору, Франко поширив її порівняльне «поле» розглядом сербської легендарної пісні про спорудження м. Скутарі (Скадра) і румунської пісні-легенди про спорудження монастиря Арджеш⁵, вважаючи не зайвим її уведення у порівняльний контекст: «Може, не зайвим буде додати тут переклад румунської людської легенди про будову монастиря Арджісі». Переклад румунської балади, як і переклади

з чеської, болгарської та сербохорватської народної поезії, переклади балад старшотландських, староанглійських, старогрецьких, староісландських, албанських, португальських, італійських, циганських чи єврейських й інших народних пісень (що входять до 10 тому п'ятдесятичного видання його праць) Іван Франко уважав «важливим культурним чинником» для кожного народу. Ними він будував «золотий міст» зрозуміння між українським народом й іншими народами, міст, завдяки якому переклади для українського народу, уважав Франко, «являються важливим чинником», прилучаючи його до джерел світової культури, сприяючи одночасно кращому пізнанню власної історії, культури тощо, як це уважав і так поступав у своїй науковій діяльності «патріарх» румунської філології як науки Богдан Петрічейку Хаждеу.

Іван Франко переклав баладу про спорудження монастиря Арджеш з перекладу із збірки німецького прозаїка і перекладача Вільгельма фон Коцебу⁶, уродженця колишнього м. Ревалу (сьогодні – Таллін), який жив у Молдові, виявляв велику повагу до поета Васіле Александрі і переклав певну частину записаних ним пісень, між якими і баладу *Monastirea Argeşului*, що увійшла до збірки із заголовком, написаним згідно з перехідним періодом румунського правопису, коли слов'янські літери змішувалися (чи переплутувалися) з латинськими – *POEZIÎ POPORALE. BALADE (Къптіче бържпеші) adunate și îndreptate de V. Alexandri. Partea I. Iași, 1952*. Остаточна назва збірки, доповнена і по-академічному опрацьована, така: *Poezii populare ale românilor adunate și întocmite de Vasile Alecsandri. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, variante de Gheorghe Vrăbîie, Editura pentru Literatură, București, 1965*.

В сучасних румунських академічних працях⁷ ім'я Вільгельма Коцебу ні не згадується. А в *Історії румунської фольклористики* авторитетного співробітника Бухарестського інституту фольклору Овідіу Бирля відзначається «намагання перекладача в деякій мірі передати атмосферу народних балад, частину яких перекладено згідно з оригінальним 7-8-складовим віршовим розміром з парними римами (аа, бб, вв

і т.д.). 5-6-складовий вірш (характерний якраз даній баладі – *I.P.*) здавався трудним, і перекладач його не пробував». Це – про переклади Коцебу взагалі. Про переклад балади *Майстер Маноле* Овідіу Бирля нічого не пише⁸.

Деякі з недоліків перекладу румунської балади відзначає і Магдаліна Куцюк [2, 241], вказуючи, що весь свій переклад Коцебу поділив на 4-рядкові строфи. Я переклад Коцебу не читав, але строфи перекладу Франка, який наслідував Коцебу, – у переважній більшості 8-рядкові, 6 з них – 9-рядкові, по одній 10-и і 7-рядкові, а дві – 11-рядкові. Інший недолік німецького перекладу, якого не позбувся ні Франко, – це промах у розв'язці баладного конфлікту: в порівнянні з румунським оригіналом, в обох перекладах за спорудження монастиря Арджешу на небезпечному місці воєвода Чорний обіцяє велику нагороду: «Тож послухайте мене, майстрове, / Й ти, Маноле, перший поміж ними! / Вдасться вам, що не вдалось нікому, / Буде й зиск вам, як не був ні в кого. / Дам вам грошей, зроблю з вас боярів, / Не поступлю коштів, ані дарів». Прибувши «*Ca să se închine*» («Щоб помолитися») «*La sea monastire, / Falnică zidire, / Monastire naltă / Cum n-a mai fost altă*» («До того монастиря, / Величної споруди, / Споруди високої, / Як не було іншої»), воєвода не вихваляє майстрів (як у перекладі Коцебу і Франка – *I.P.*), а питає, чи вони здатні спорудити йому «Ще світліший, / Ще кращий монастир». Майстри відповідають, що вони будь-коли спроможні на це. Така відповідь засмучує воєводу, і він наказує зняти риштування, щоб майстри залишились «гнити на даху». Майстри роблять з «легких драниць» крила, якими однак не спроможні живими злетіти з даху, і, падаючи, помирають. У перекладі Франка, який, правдоподібно, відповідає німецькому перекладові, воєвода Чорний не прийшов до монастиря помолитись, а «На нову будову дивувався», хвалив майстрів і пообіцяв велику заплату: «Довершили ви преславні діла! / – Мовив князь майстрам. – За се вам буде / Честь від мене й гойная заплата. / А тобі, Маноле, майстре славний / За се діло віковична слава». Отож, «Узяли майстри свою заплату / І пішли». А Маноле «лиш сам вгорі / На вежі монастиря лишився. / Що йому заплата й вічна слава, / Коли стратив він свою дружину?» Далі в перекладі опущено оригінальний румунський драматичний момент сердечного щему і розпуки головного майстра: як тільки пробує кинутись з даху, з муру він чує придушений милий голос дружини, яка важким стогоном благає його, бо «мур дуже

її стискає, / дитя плакати не вгаває, / моє життя ся кінчає», внаслідок чого він вповні губиться, в очах темніє, світ закручується, і Маноле, несвідомий, паде і розбивається на смерть. В перекладі це зрозумовано просто інформаційно: «А як темна ніч настала, / Із вежі він кинувся в долину. / Знайшли трупа його під стіною. / Де він впав на землю головою, / З-під стіни там виплила криниця, / В ній від сліз солоня водичка».

Собор в Куртя-де-Арджеш, 1880 рік

Як толковий знавець своєрідностей усної народної епіки у віршах різних народів світу⁹, Іван Франко інтуїтивно «відчув» невідповідність перекладу Коцебу румунському оригіналові. Передруковуючи свій переклад у праці *Студії над українськими народними піснями* (ЗНТШ, т.1, Львів, 1913), на сторінці 496-497 він зробив таке зауваження: «Німецький автор переклав румунський твір досить свobodно, тому й я покориствовав досить свobodно його перекладом, заступаючи напушену фразеологію простішими висловами в дусі народної поезії». До категорії «напушеної фразеології», правдоподібно, слід зачислювати намагання Коцебу передати характерні румунській баладі вислови в записі поета Александрі, який, як вказується в самому заголовку збірки, «збирав і уладнував» (виправляв) пісні, насичуючи їх специфічними йому романтичними фразеологізмами, численними здрібнілими та пестливими формами слів. Вживані в перекладі Франком *простіші вислови* легко можна помітити при читанні досі наведених українських прикладів і тих, що послідуватимуть далі у цій статті.

(Продовження на б с.)

РУМУНСЬКА БАЛАДА МАЙСТЕР МАНОЛЕ В ПЕРЕКЛАДІ ІВАНА ФРАНКА

(Продовження з 5 с.)

Інший аспект наближення Франком свого перекладу до народної поезії наявний у тому, що він переклав румунську баладу 10-складовими віршами, ритмічна структура (4+6) яких, підкреслював М.Возняк¹⁰, «увійшла йому в кров ще з ученицьких часів», як зізнавався і сам Франко, бо багато пісень записав у рідних Нагуєвичах, а, будучи в Дрогобичі, уже мав «два товсті зшитки, вмещаючи 800 номерів». Ось приклад з архівних фольклорних матеріалів Франка, для яких він зазначав ритмічні типи, яким вповні відповідає ритмічний тип перекладу ним румунської балади:

	4			+			6				
У/	до-/	ли-/	ні //	Ар- /	джи-/	су/	пре-/	крас-/	ній		
Ой/	ур-/	ву /	я //	в го-/	ро- /	ді/	цві-/	то-/	чок		
Ой/	за-/	цви-/	ла //	че- /	рем-/	ши-/	на/	зріс-/	на.		

Звертає увагу велика різниця в числі віршових рядків: в румунському оригіналі їх – 344, а в перекладі Франка – 164. Незважаючи на це, зміст балади у перекладі не пошкоджений. З метою пересвідчення читача вкажу головні епізоди балади в оригіналі, а поряд в скобках знаком плюс (+) їх наявність у перекладі, а знаком мінус (-) – їхню відсутність: воєвода Чорний разом з десятима майстрами шукають у долині річки Арджеш місце для спорудження монастиря (+). Зустрінувши молодого чабана (в оригіналі – здрібніла, пестлива форма: *ciobănaș*), питають його, чи не бачив нескінчену (в оригіналі – *покинута*) будову (+). Чабан ствердно відповідає, добавляючи, що уникає те місце, яке застрашує навіть його собак (+). Воєвода радіє, що знайшов якраз таке місце, спонукує майстрів братись за спорудження монастиря, обіцяючи їм велику нагороду(+). Майстри поспішаються братись за роботу, але що вимувають за день, вночі розвалюється (+). Майстрові Маноле у сні «звідкись з високості хтось шепнув» (в оригіналі; у перекладі – «Кликнув хтось до мене проникливо»), що вони не довершать споруду, поки не вмурують

в її стіну дружину когось з–поміж них чи сестру, яка першою з'явиться на зорі з обідом (+). Ремісники присягаються так поступити (+). Наступного дня рано-вранці Маноле зі щемом в серці закримічає прибуття його милої дружини, благає Бога напустити дощову зливу, яка б перешкодила дружині прибути (+), але вона не лякається страшного дощу (+). Далі Маноле благає Всевишнього надіслати страшну бурю, але ні буря не завертає дружину з дороги(+). Вона прибуває на місце спорудження монастиря, ремісники (в оригіналі) радіють, що не на них випало лихо (в перекладі – вони зрозуміли, що Маноле «сам собі накликав долю»), Маноле шаленіє і, ніби жартома, починає замурувати дружину (+). Вона (в румунському оригіналі) тричі благає свого чоловіка не жартувати, бо мур чимраз більше охоплює її тіло, але Маноле не перестає, аж поки її вже не видно, а з муру тільки млосний голос чути: «Маноле, Маноле,/ Мур боляче мене стискає,/ Життя моє ся кінчає!». В перекладі Франка цей пасаж звучить так: «О, Маноле, що ти робиш зі мною?/ Чи ти на життя моє наважив?/

Криниця майстра Маноле

Як не змилуєшся над живою,/ То тямуй, що в животі у мене/ Є твоя єдина дитина!/ Яка ж смерті нашої причина?». Як і в румунському оригіналі, у перекладі показано, що «Щезла вже в стіні його дружина./ Він останній камінь закладає,/ А з нутра доходить тихий голос:/ «О, прощай! Жона тебе прощає!». Кінцем цього пасажу Франко підсилив драматизм (може, з відтінком мелодраматизму) розв'язки, а дієслівними частково парними римами наблизився до специфіки

мелосу румунської балади. Відмінності у змісті закінчення балади в оригіналі і в перекладі вказані в цій статті раніше.

Велика різниця між числом віршових рядків баладного дискурсу оригіналу і його перекладу пояснюється, напевно, неможливістю передачі своєрідної заграви експресивних валентностей художніх конструктивів. Як вказує толковий знавець поезики румунських балад Георг'є Вrabіє¹¹, дискурсові цього виду румунських балад притаманна так звана *zicere* (речитатив, як в українських думках, тільки здійснений у постійному 5 і 6-складовому віршовому ритмі), що реалізується грою слів, вживанням кліше, спільних місць, виступанням виконавця в ролі коментатора зображених ним же подій, яких він інколи резюмує, – все це надаючи баладному дискурсові жвавої, інколи піднесеної ритмічності. Так, наприклад, в основній розповідній частині балади (Narratio) виконавець часто подвійно вживає дієслово того ж виду і часу + іменник в давальному відмінку (*plimbă mi se plimbă, dormea nu dormea*). «Ущерблення» властивої оригіналу «кантилени» завдячується тому, що в перекладі Коцебу, як і у Франковому, не перекладено численні фразеологічні кліше у видозмінених формах, які в оригіналі часто повторюються. Наведемо ряд їх прикладів в оригіналі, а в дужках знаком плюсу вкажемо, скільки разів повторюються вони в румунському баладному дискурсі: «...cei nouă zidari,/ nouă meșteri mari» (9), «...un zid învechit,/ un zid părăsit, de mult părăsit» (4), «...var și cărămidă,/ că-i pustie multă,/ că-i lucrare lungă» (4), «ziua ce-mi zidea, noaptea se surpa» (2), «...Manole cum sta/ și de sus privea» (2), «...Doamne, Doamne sfinte» (3), «...doar s-o speria,/ doar s-o mpiedica» (2), «...Manole, Manole,/ zidul rău mă strănge» (3), «...dar ei mi-o zidea,/ zidu se-nălța» (2), «Sfântă monastire/ pentru romeni» (8). Деякі кліше перекладені, але не мелосом оригіналу: «...loc de monastire» = «під будову монастирську місце», «ciobănaș, din fluiet doinaș» = «пастирську князь почув флюяру», «zid neisprăvit,/ la loc de grindis» = «нескінчена будова край річки», «...câinii latră-a pustiu/ Și urlă a morțiu» = «...завивають,/ Мов би смерть ішла поперед нами», «...tremura lucrând,/ lucra tremurând» = «тремтять всі мури зі страху», «...noi să ne-arucăm,/ Cu toți să giurăm/ Și să ne legăm» = «...най ізв'яже нас страшна присяга», «Iată-n zori de zi/ Manea se trezi» = «Ледве зоря край неба скрасила,/ Виліз на риштування Маноле» і ін.

(Далі буде)

Примітки

- 1 O.Romanet, *Ivan Franko și legăturile literare moldo-ucrainene*, «Limba și literatura moldovenească», anul VII (1964), nr. 2, p. 3; O.Романець, *Українсько-молдавські літературні зв'язки* // «Іван Франко», зб. XI, Львів, 1964, с. 155-157.
- 2 Magdalena László-Kuřiuik, *Relațiile literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea*. Curs special [destinat studenților de la Facultatea de Limbi Slave, secția de limba ucraineană, anul III și IV], Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1974, p. 239-242.
- 3 *Матеріали для культурної і громадської історії Західної України*. Листування І.Франка з М.Драгомановим, Київ, 1928, с. 136-137.
- 4 И.Мирон, *Замечательная колядка* // «Киевская старина», 1889, № 1, с. 231.
- 5 І.Франко, *Колядка про св. Софію в Києві* // «Записки Наукового товариства імени Шевченка», т. 78, 1907, с. 108.
- 6 W.v.Kotzebue, *Rumänische Volkspoesie*. Gesammelt und geordnet von W.Alexandri, deutsch von W.v. Kotzebue, Berlin, 1857, p. 40-46.
- 7 Al.Amzulesu, Adrian Fochi, I.C.Chițimia, Gh.Vrabie, *Poezia epică. Meșterul Manole*, «Istoria literaturii române. I.Folclorul. Literatura română în perioada feudală (1400-1780)», Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964, p. 125-128; Iordan Datcu, S.C.Stroiescu, *Dicționarul folcloriștilor*. Folclorul literar românesc. Cu o prefață de Ovidiu Papadima, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.
- 8 Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii românești*, Editura Enciclopedică Română, București, 1974, pp. 73, 84.
- 9 З його уст записали пісні Микола Лисенко («Збірник українських народних пісень [«Пісні народні з Галичини» в записках Івана Франка], 1886), Климент Квітка («Український етнографічний збірник» [Записи Климента Квітки з голосу І.Франка, №№ 502-532], т.ІІ, Київ, 1922), Філарет Колесса («Улюблені пісні Івана Франка», Львів, 1946. До цих пісень добавлено 22 тексти власноручних записів Франка з написом «Пісні народні з Галичини», знайдені в архіві Академії Грінченком).
- 10 М.Возняк, *До фольклорних занять Івана Франка* // «Іван Франко. Статті і матеріали». Збірник перший, Видання Львівського університету, 1948, с. 15-43.
- 11 У підрозділі *Tipuri ale discursului baladesc* його монографії *Retorica folclorului (Poezia)* (Colecția «Universitas»), Editura Minerva, București, 1978, p. 166-191.

Микола КОРСЮК

«РОЗКРИТА ЧАША ДЛЯ ПЕЧАЛІ»

Серед літературного творчого процесу шестидесятників шойно проминуло століття, такого багатющого на сюрпризи, поезія Ірини Жиленко – унікальний феномен. Хоч узагалі доля кожного творця по-своєму своєрідна і неповторна, а тому вона цікава, серед однокашників художній світ поетеси своєю іманентністю, порушенням життєвих проблем, – вкрай особистісний, по-химерному незвичайний, глибоко суб'єктивний, такий же примхливий і зачаровуючий. Його важко окреслити через його надзвичайну, майже інтимну близькість, буденність, щирість поетичного вислову, часто по-дитячому світлому й грайливому, а часто по-своєму печальному, меланхолійному, в якому діють власні порядки, мораль і закони, все, що організовує поетичні навдивовижу промовисті й заворожуючі образи й хвилюючі почуття, властиві їй і тільки їй художньому перевтіленню.

Образне багатонюансоване виявлення буденного, що майже завжди сприймається в щедрому переливі складових на рівні очуднення, мерехтливої напів окресленості й стирання границь між предметністю й фантазією, по-дитячому, а чи клоунському здивуванню при відкритті незвичайного, осімимого своєю радістю, створює первозданність виявленої незвичності, покликаної розбудити в читача незвичайні ракурси в спогляданні й сприйнятті, по-своєму зорганізовану довколишність і виявлення, здебільшого, сутісно-особистих переживань. Лірика Ірини Жиленко по-загадково окремішна в поетичному пориванні шестидесятників. Через те авторові довелось перенести чимало від зашореної критичної думки свого часу, про що вона детально, але без в'дливості, пише у своїх спогадах, що друкувались спочатку в журналі «Сучасність», а окремою книгою, під назвою «Ното Feriens» (Людина святкуюча), появились 2011 року. До речі, це книга не тільки щоденникових записів, а своєрідні міркування-роздуми про літературно-мистецьке життя в Україні 60-х років минулого століття, зокрема Києва.

«Поетичний світ Ірини Жиленко, – пише критик Микола Жулинський, – твориться за принципом інакшості, іншості, несхожості зі світом реальним, але уявний світ спровокований дійсністю, яку поетеса змінює завдяки вивільненню себе уявою, мрією, фантазією з реального буття-існування і «поселенню» в художнє буття». І весь цей дивосвіт випромінює завжди радість життя, поетеса знаходячи в кожному його прояві нагоду розкриття святкового, таємничого, загадкового-ймовірного. У буденному – незвичайне, що будить у читача захоплення, настрої,

радість спілкування і водночас невідпорне бажання бути актором у цьому грандіозному, по-життєвськи смішному, часом до печалі, спектаклі. Бо в поезії Ірини Жиленко немає меж між реальністю і уявою, вони взаємопроникаються, кожна річ може вмиг набрати різні конфігурації, лицедіями стає все побачене, почуте. Все набуває тілесності й життя, дієспроможності, меланхолійної ажурності, бо воно повите хисткою зримопозірною зримістю; Жиленко вмє дивувати глибокодумно, бачити за речами їхнє красиве диво, за словами – відблиск чарівного видава, що розширюють наше світосприймання. Поетичний світ Ірини Жиленко не знає ані просторових, ані часових розмежень, він просто існує сам по собі, довільний як феномен за законами власної краси. Тому він завжди звабливий і захоплюючий.

Хай навіть трішки сумнуватий.

Довгий час літературна критика, не знаючи адекватного підходу до розгляду творчості Ірини Жиленко, вклала її поезію в прокрустове ложе камерної, лише із того міркування, що в її художньому дискурсі поетеса згущує камерну фігурацію. Навіть Михайлина Коцюбинська пише, що «у поетеси свій чітко окреслений стабільний мікрокосмос. Його осердя дім, своя кімната – як фортеця, без якої не вижити у цьому розбурханому недоброму світі». На наш погляд, головне не в конкретиці, а що там поза нею, оте «вікно у сад», де реальний і уявний світи перевтілюються у вищий світ поезії, у ту незриму субстанцію слова, яка своїм звукомовленням творить уявний життєвий універсум, хай казково-гротескний, смішний, фантазмагоричний, де все набуває рівноцінного значення доцільності й ваги, де все взаємодіє, повниться новою сутністю краси. Де «щодня з картини кустаря/ несміло починається зоря (...) і неопалимо плетється», побачити в буденному виняткове, дороге і сутісне. Першовідкриття. Мабуть, це одна з основних ознак поезії. Озаріння читача словом в ім'я дива і краси.

Високий ліризм, синтез свідомого і підсвідомого, конкретика і вагомість деталі, одухотворення її через оплотнення, сюжетна карнавальність, буденна ригористика, несподівані несумісності дискурсу – ось кілька інтригуючих прикмет поезії Ірини Жиленко (1941-2013). Її перу належить більше 20-и збірок, між ними й вірші для дітей. Назовемо кілька з них: «Соло на сольфі» (1965), «Автопортрет у червоному» (1971), «Вікно у сад» (1978), «Концерт для скрипки, дощу і цвіркуна» (1979), «Дім під каштаном» (1981), «Чайна церемонія» (1990), «Ярмарок чудес» (1982). Збірку «Вечірка у старій винарні» Ірини Жиленко удостоєно 1996 року Державної премії ім. Тараса Шевченка.

Ірина ЖИЛЕНКО

Вікно, розчинене у сад

Осінній вітер. Птиця прокричить і змовкне... І туман обляже птицю. А я стою у білому плащі під чорним деревом,
на котрім птиці сниться весна. І в листя грузнуть каблучки. І листя мчить із шерехом трагічним. «Чому з такою спрагою, з таким дитинством я дивлюсь в твоє обличчя?» – пита мене коханий. Крізь дощі пройшов трамвай, од холоду горбатий.

А я собі наказую:

«Мовчи!

Ніхто на світі не повинен знати, що в цьому домі, повному досад, я не людина, я – вікно у сад». По світлій шибі котиться сльоза. І я страхаюсь, радісно і грішно, розкриє тобі зелені вікна в сад і потопити в білосніжних вишнях. Нема шляху з дерев моїх назад. Крізь цю бузкову захмелілу павіть щодня благословлять тобі і славить мене — вікно, розчинене у сад.

То був потоп. Як дощ, як листя, на мене руки Ваші впали, круг мене руки Ваші стали, мов їх було не дві, а двісті Перейняли. Не обійти. Не одвести їх. Та й чи хочу? З-за рогу – о, як він регоче! – Пустун із луком золотим.

А руки жарко піднялись, немов вода – по стан, по груди. І груди (від страшного суду?), як двійко птиць, злетіли ввись – лови! І радісно, і страшно заговорили, зацвіли, крізь Ваші пальці пробрели до берега грудей – я Ваша! Я бранка Ваша, друже-враже. Любіть мене в цей літній день. Вступаю радісно і страшно на берег сонячних грудей. Пательня пляжу! На тобі горю і обпіаю крила.

І очманіло одуріло шепчу «Любіть, любіть, любіть!» Оголена на ваших горах горітиму, як смолоскип, і в голосі дзвінкім учора, сьогодні визріє захрип. А я – така мала, аж смішно. Не доросла і до плеча. Яка гірка і світла ніжність у Ваших світяться очах. Я виросту. Я поглину Вас, засиплю Вас, як дощ, як листя. Як руки радісно зітхнули круг ваших пліч – не дві, а двісті. Залопотіли – завірюха... О, рук сліпуча течія! О, золотистий посвист хуги навколо Вас! Це я, це я! І двісті вуст моїх і кіс, і двісті слів, і двісті сліз. Усе, від неба і до неба, це – ти в мені
і я – круг тебе!

Концерт для скрипки, дощу і цвіркуна

Мій літній поїзд зупинився знову перед цією айстрою смутною. І я зійшла в її казкову тень. «У нас дощі!» – буденно повідомив мій чоловік. А я зітхнула: «Вдома...» І привітала радощі прості.

Притишена до світлого ріано,десь за стіною скрипочка співала. Я сіла в крісло до вікна лицем. І милостиво осені кивнула, мовляв, я вже готова. Я вернулась. Розпочинай класичний свій концерт.

Заговорив у сутінках годинник про те, як час проходить крізь людину і там, за нею, – вічністю стає. І розуму нема туди дороги. І лиш душі меланхолійний погляд провидить все, коли годинник б'є.

Вступає дощ... Високий і безмежний. Заслухатись його – небережно. Розміє дощ той нетривкий посуд, в який тебе природою відлито, яким тебе одділено од світу, і перелле в холодний білий сум просторів... Але годі вже печалі,

Бо нетерпляче галасує чайник. І славословить затишок цвіркун. І в тому всьому є спокійна сталість. Мов за віки нічого тут не сталося. Завжди тут бив годинник у кутку. Завжди під ним дівчатко виростало. В товсті косички банти заплітало. І сутінки торкалися вікна... Усе мина...

Але довіку буде – твій дім, і осінь, і ласкаве чудо концерту для дощу і цвіркуна...

Маляр

З базару, із картинки кустаря, несміло починалася зоря. Спочатку у віконці, мов пелюстка, малиновіла в лівому кутку. А потім з неба, мов шовкова хустка, вмочивши китиці в малинову ріку, звисала, аж лебедики згорали. Не зазивав, бо гордий був, маляр. І виповнивши твір його по раму, зоря текла через увесь бульвар. Ну, звісно ж, я купила той товар. Маляр сказав:

«Спасибі, будь щаслива».

І поспішив до діжки з пивом скидати тверезості тягар. І коли будня окаянна брила із гуркотом посунула з плечей – така зоря над Києвом горіла, що навіть кухлям стало гаряче. Засліплений, блаженний, злотоглавий – блукав маляр серед отих заграв. Спізнився на автобус. Спав на лаві. Накрився піджачком – та так і спав. Якби він знав... Якби він тільки знав! Та він не знав і жив собі п'яничка – ні чорту кочерга, ні Богу свічка. Жив сорок літ чи, може, п'ятдесят. Не вмів ні хліборобить, ні тесать. Сусідка помагала. Борщ варила. А тратився на фарби – то сварила. Мо', ще й живе – невміле, крихкотіле. А як і вмер – то що? Життєвське діло. Але щодня з картини кустаря Несміло починається зоря. О як вона неопалимо плетється! Яка відкрита їй безсмертна даль! Якби він знав... Не знав. Бо так ведеться: В митців свої шляхи, свої – в мистецтва. Не по дорозі їм. А жаль.

Іван КІДЕЩУК

У БІБЛІЇ, АНТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ, В ШЕВЧЕНКА І ІНШИХ ДУХОВНИХ МИТЦІВ ШУКАЙ ІСТИНИ!

(Осмилення есеїв Богдана Дячишина «Думки пам'яті», Львів, 2014)

**Щасливий чоловік, що знайшов мудрість,
і людина, що розум придбала.**

(Приповідки 3:13)

Завжди людині треба жити Боговгодно, поважати заповіді Божі:

Приповідки Соломона, сина Давида, царя Ізраїля: 1. щоб пізнати мудрість і навчання, і щоб зрозуміти слова розсудні; 2. щоб засвоїти (собі) освічену науку, і – справедливості правосуддя та правоту; 2. щоб дати простодушним розсудність, і юнакові знання та обачність; 4. щоб мудрий слухав і зростав у знанні, розумний придбав здорові засади, 5. щоб зрозумів приповідки та приховане значення, слова мудрих та їхні загадки. 6. Острах Господній – початок мудрости; безумні мудрістю й навчанням нехтують.

Слова Св. Письма закликають жити у Бозі, правдою і мудрістю, поважати Божі заповіді і не відхилятися від них падінням у гріх, у безумність. Тільки острах Господній веде до мудрості і праведного життя. Мудрість та істину треба шукати в глибині слова, всесильного, живого і діяльного:

1. «Споконвіку було Слово, і з Богом було Слово, і Слово було – Бог».
2. «З Богом було воно споконвіку».
3. «Ним постало все, і ніщо, що постало, не постало без нього».
4. «У ньому було життя, і життя – світло людей».

(Йоан 1:1-4)

Львів'янин Богдан Дячишин у своїй книжці есеїв «Думки пам'яті» визначає велич і силу слова у житті людини на підставі текстів Св. Письма, античної літератури та творів геніїв світового мислення, щоб переконати наших сучасників читати, учитись, думати, жити роздумами в Бозі, «думками пам'яті», бо тільки так життя стає «світлом людей» і так просвічується людина. Його есеї мають за мото текст Т.Шевченка: «Ну що б, здавалося, слова.../ Слова та голос – більш нічого!/ А серце б'ється – ожива, / Як їх почує! – Знать от Бога...», яким він визначає вагу слова, його велич і значеннєвість «Слова і голосу», без яких людина і, зокрема, поет – німі, спустошені. «Слово та голос» насичують життя змістом і мелодійністю, освічують його Божою Святістю, що серце «ожива»,

бо вони от Бога, пробуджують і ошасливають нас подихом небесного. Шевченко зверненням до своїх земляків «Учітесь, читайте! / І чужому научайтесь, / І свого не цурайтесь» закликає до наполегливості у навчанні, як «чужого», так і свого рідного – «святого слова» і художнього, щоб зберегти свою ідентичність – святість віри, мову і культуру, тому геніальний поет, автор «Псалмів Давидових», в основу свого невмирущого «Кобзаря» поклав насіння Св. Письма, щоб служити своєму народу.

Сьогодні Богдан Дячишин аргументує, що кожній людині потрібно читати, думати та роздумувати в першу чергу над Святим Словом Біблії, над словом художнім, закоріненим у Св. Письмі, щоб всім нам мати ту саму спільну мову, як заповідав ап. Павло браттям коринтянам: «Тож благодаю вас, браття, / Ім'ям Господа нашого Ісуса Христа, / щоб ви всі говорили те саме, / щоб не було поміж вами поділення, / але щоб були ви поєднані / в однім розумінні і думці одній!» (див. «Перше послання ап. Павла до коринтян – 1:10»; «Думки пам'яті» – «Думки живі і розумні істоти», с.49). Про ту ж саму спільну мову людської любові і взаємоповаги «єдинодумля» і «братолюбія» навчав і Шевченко у своїй «Молитві»(1860) за рік до смерті, впевнений, що тільки «любов, сердечний рай», «правда», «друг щирий», «чистота» і «Святая сила» допоможуть людям.

Есеїст Богдан Дячишин зауважує теперішній «тривожний час» та «байдужість оточення» і за покликом свого пера (див. «Замість прологу», с.7) радить читачам любити перш за все книжку, тому в центрі уваги його есеїв стає Слово, святе і вічно живе слово, слова життя, які нагромаджуємо, читаючи за стародавньою порадою римського цензора Катона Старого: «Libros lege»/«Книги читай» і «Que legeris, temento»/«Що прочитав, пам'ятай» (див. одноіменні есе та «Думки живі і розумні істоти» і «Життя і слово»). Зрозуміло, існують фундаментальні книги, і до них належать Св. Письмо, антична література і шедеври світової літератури всіх часів. Лише не треба забувати поради Гете або Франка, щоб читані книги «пахли землею» рідною: «Земле... мати/ Сили.../Краплю.../ Дай і мені!» (І.Франко) – (див.

«Libros lege», с.24), бо тільки слово рідною мовою додає нам сили, снаги до праці і допомагає завжди залишатися Людиною...» – додає автор есе (Там само). Нечитання, лінощі вбивають нас духовно, тому що без читання – неможливе знання, а без знання немає пізнання. «Жити означає мислити», – казав Ціцерон, а Св. Письмо давним-давно стверджувало абсолютну правду: «Порятунок людства в тому, щоб кожному навчитися думати своїм розумом» (див. «Еклезіаст» 1:18 – « Que legeris, temento» с. 35). Що стосується понять *думка, думати/міркувати*, треба зрозуміти з самого початку найголовніше – наполягає автор, – життєвий ключ між думанням та людським існуванням, що і Буддистський трактат п'ятого століття «Путь до очищення» категорично підтверджує: «Точно кажучи, життя кожної істоти триває стільки ж, скільки триває думка» (див. «Думки живі і розумні істоти», с. 42), і те, що ближче до нас казав Декарт: «Cogito ergo sum»/«Думаю – існую». Краса і необмеженість людини думками визначаються, бо тільки людина думає і пам'ятає думки, а ще й сягає ними край світу, як висловлювався Блез Паскаль: «Всесвіт мене охоплює простором – поглинає, наче цятку. Я ж охоплюю його думкою» (Там само, с. 41). Щоб справді жити нам людською красою, – радить Богдан Дячишин, – спершу треба позичати думок-роздумів із сторінок Біблії та зберегти в пам'яті читане: «Бо думка тілесна – то смерть, / а думка духовна – життя та мир» («Послання ап. Павла до римлян» 8:6.7; с.44). Для цього автор есеїв подає цілу сторінку біблійних застережень зберегти думки чистими, завжди близькими до Божої волі: «... мої уста казатимуть мудрість, / думка ж серця мого – розумність» («Псалом» 40/41: 4, с.45), бо злі помисли дуже важко викоринити із серця. Треба жити у Бозі і за порадою Антуана де Сент-Екзюпері: «з допомогою поезії-думки і роздумів возвеличувати прекрасне, оспівувати те, що робить людину – Людиною» (Там само).

Митець, поет і перекладач з латинської та грецької античності львів'янин Андрій Содомора, духовний взірць нашого автора, у своїй книжці есе «Наодинці зі словом» доказує, що життя, думка-слово органічно пов'язані і залежать одне від іншого, а слово – це сила енергії думки і пам'яті, «бо тільки воно здатне оживити і думку, і пам'ять, слово

без думки – мертво, думка без слова – мертва, бо тільки в єдності, в парі вони здатні оживити наш мозок до дії, а людина, кожна по своєму, «добирає і переживає» таємничий світ слова, бо «своя стежка у світ слова, у світ, що за словом...» (див. есе «Життя і слово», с.57). Метафорично Віктор Палинський вважає життя «Древом безкраєм», а дерево життя це – слово і думки пам'яті, «одне ціле», яким живе людина в часовій трилогії – минулого, сучасного і майбутнього, пояснює Богдан Дячишин (Там само, с. 60). Слово і думки пам'яті в часовій течії породжують певну культуру пам'яті, якою усвідомлюється наша ідентичність, що залежить від сили віри, рідного слова, мови і пісні, роздумів про сім'ю та навколишній світ, про життя та людей тощо. Св. Письмо вважає життя плодоносним деревом: «Пізнається-бо дерево з плоду!» (Євангеліє від Матвія 12: 33 б), а коли воно «не родить», тоді грозить йому сокира (Євангеліє від Луки 3:9; – «Життя і слово», с. 60). Завжди у Св. Письмі відчуваємо силу слова і життя у слові, бо це ж – духовне життя, натхнене духом від Бога: «Бог є Дух... (Там само, Євангеліє від Івана 4: 23а) і черпаємо її звідси та набуваємо в протязі життя, – каже автор, – «якщо воно не суперечить в логіці буття» (Там само, с. 61). Єдиний Отець Бог може відкрити нам тайни буття, бо істина – Слово Боже, і відкрити її тільки Дух Божий здатний, як вказує Ісус Христос: «Освяти Ти їх правдою! / Твоє слово – то правда» (Там само, Євангеліє від Івана 17:17,с.64). У складному процесі пізнання слова сучасний митець Мирослав Дочинець навчає людину наближатись до Св. Письма розумом і душею, бо в Євангеліях – сфера Духу. Есе «Життя і слово» спрямовує читача до духовного життя, життя у слові, тобто у Бозі, тому що людина, пише той же митець, «чомусь більше турбується за свою тінь» (Там само, с.71).

Разом з основними джерелами Св.Письма, античної літератури, великих митців світу постають класики, модерністи і сучасники української літератури Т. Шевченко, І. Франко, Л. Українка, Є. Маланюк, М. Вінграновський, Л. Костенко, Б. Смоляк, М. Руденко, М. Дочинець, О. Забужко і ін., якими автор-есеїст посилює свої аргументи у необмеженім всесвіті слова.

(Продовження на 12 с.)

У БІБЛІЇ, АНТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ, В ШЕВЧЕНКА І ІНШИХ ДУХОВНИХ МИТЦІВ ШУКАЙ ІСТИНИ!

(Продовження з 11 с.)

Окрему увагу автор надає своєму духовному взірцеві Андрію Содоморі, професору Львівського університету ім. Івана Франка, перекладачеві з давньогрецької і латинської мов, прозаїку, поету і нуковцеві, який своїм надзвичайним талантом залучив і його до письма, щоб допомагати людям шукати істину та самих себе. Видатний митець, автор чудових книг: «Синій вітер» – книга життя, нашого серця, розуму і пам'яті; «Наодинці зі словом» – есе про світ у слові, світ наш, в якому при сторожі Господа «слово оживає у думці, як жива і розумна істота» (див. «Перечитуючи Андрія Содомору», с. 82); «Жива античність» – про вічність слова та його пробуджуючу силу, якою антична література єднається «з усіма поколіннями смертних людей» (Там само, с. 84) і напуває зараз наших сучасників. З великого митця Андрія Содомору треба черпати теж із покоління в покоління, як і з титана Т. Шевченка.

Рідкісну чутливість Б. Дячишина стрічаєм в есе про любов та кохання («Зігрита думкою сльоза» і «Кохання першим і останнім не буває»), а книжка есеїв присвячена «Коханій дружині», бо кохання – вічне, а пам'ять про нього – «сльоза, як весняна роса», що зрошує і огріває душу, і старається докохати все те, що не докохали разом у парі. Про кохання «сльоза говорить, що це є і буде, бо Бог його творець» (див. «Зігрита думкою сльоза», с. 111). Отже, правим був Софокл: «Від кохання народжується кохання».

Інші есе звертають увагу на долю людини, долю українця та України і, певне, на сім'ю, її Божу стійкість і нерозривність, бо від неї залежить і доля суспільства – що Бог спарував, людині не розлучати, коли подружжя стає «одним тілом» (Євангелія від Матвея 19: 4-9). Взагалі людина нехтує сама своєю долею, свідчить Монтень, бо вона у своїх шуканнях доказує тільки «неуцтво та неміч» і не вміє любити, додає есеїст, так щиро, як відчуває приналежність любові до «усяких дрібниць» (Овідій, «Любовні елегії»). Тільки любов народила б позитивні «лінії долі» на Україні, а не жадливий пласт комуністичного покоління ХХ ст., якого описує у спогадах «Лініями долі» А. Содомора, усі страхиття, що спричинили невиліковну драму українського народу, «біль, тугу і печаль» Богдана Дячишина,

свідомого українця, бо ж вони повторюються у ХХІ столітті! Хоч не все в житті можна зрозуміти, автор згадує собі «Моральні листи до Люцилія» Сенеки, якими філософ застерігав хоронитись «природних бажань» та їхнього «блюду нескінченості» і рятівну здатність людини любити людей, щоб стати основою майбутнього суспільства (див. «Мистецтво любові», Е. Фромма – есе «Не все в житті я можу зрозуміти», с. 100). Це те, що на Україні зробила Небесна сотня, відмовляючись від ідолопоклонства, і любов'ю свого народу, солідарністю і жертвами свого життя пробудила симпатії цілого світу (Там само, с. 101). Автор не може зрозуміти, чому на Україні вже сотні років «орда» завжди перед ворітьми (як звертає увагу Р. Іваничук своїм романом «Орда»), чому полковник Ніс, що продав Батурин, діє і сьогодні, і чому український народ у своїм леті не діє, як журавлиний ключ, відчуваючи сусіднє крило, тобто чому не об'єднаний, мужній і стійкий? Чому не черпає мудрості з Євангелії та від Шевченка? Здається, Шевченком «Бог засвідчив, що українці були, є і будуть – як Божий народ, зі своєю мовою, піснею, думою і менталітетом господаря рідної землі» (есе «Випадкові і химерні думки для роздумів», с. 19). Ще одна неймовірна сцена з «державних подій» нагадує автору українське кладовище-звалище залізобетону та смітником, і вона, на жаль, свідчить «про грізну духовність побратимів», жадливе ставлення до «історії та своїх предків, родини, людей, які нас оточують». Недаремно Шевченко вказував на розриті могили москалями у Суботіві – звертає увагу з болем Б. Дячишин і запитується: «...чиї ми діти?! Нащо нас мати привела?!...! Нащо живем? Чого бажаєм? (Там само, с. 184). Запитуємось разом з автором есе, чого державні «еліти» не читають книжки, для кого писав мученик Шевченко і чи такі «химерні думки для роздумів» зацікавлять до кінця український народ та, зокрема, його лідерів?

Для духовного виліковування всіх нас автор есе запрошує: «Читаймо Біблію!», тим більше, що на Україні за опитом «Української правди» в 2014 р. кожний українець читатиме «все» крім Біблії (!), про яку й не згадується. Читаймо і есе «Думки пам'яті» Б. Дячишина, можливий і переконливий синтез в пошуках істини і самих себе.

Анка МАЙДАНЮК ШТЮБІАНУ

МІЖПОВІТОВИЙ КОНКУРС «СВЯТО РІДНОЇ МОВИ»

Міжповітовий конкурс «Свято рідної мови» народився із бажання прищепити молодому поколінню любов і повагу до рідного, щоб діти і молодь усвідомлювали те, що для нас, української меншини, рідна мова – це ключ до відродження нашої ідентичності, це наше коріння, а наше ставлення до цього приносить повагу чи, навпаки, зневагу, тому що, як стверджував Василь Долінський: «якщо тобі властива національна самосвідомість – тоді ти людина, гідна поваги».

Організатори конкурсу – це Восьмирічна школа села Балківці у партнерстві зі Шкільним інспекторатом повіту Сучава та Союзом Українців Румунії. Координатори проекту викладачі Анка Штюбіану та Конвалія Григорчук задумали, щоб конкурс проводився у чотирьох розділах, кожен з них маючи певну роль у збереженні та розвитку рідної мови.

Таким чином, у розділі «Есе» на тему «Рідна мова у моїй школі» учні та викладачі мають можливість представити працю, яка розгортається в їхніх школах на ниві української мови.

У розділі «Оригінальна творчість» учні, які вивчають українську мову, представляють вірші та оповідання, в яких висловлюють свої почуття до рідної мови. Нам потрібно заохочувати учнів творити на рідній мові та віднайти талановитих дітей, які б несли у майбутнє «невгасиму мову, слово незабутнє». Для цього ми вже другий рік поспіль звернулися до редакції журналу «Наш голос», щоб перевірити роботи учнів-учасників у цих двох розділах. Користуючись цією нагодою, хочу щиро подякувати членам редакції, особисто головному редактору пані Ірині Мойсей за співпрацю і за те, що

приділили із їхнього дорогоцінного часу, щоб дати корисні поради нашим «маленьким творцям».

Третій розділ конкурсу «Народні костюми» дає можливість учасникам представити красу народного одягу та розвивати повагу учнів до цінностей свого народу.

Четвертий розділ культурного заходу – це «Артистичний момент», коли розкривається багата скриня з коштовностями рідної мови. Хочу уточнити, що учасники останніх двох розділів оцінюються під час конкурсу, а роботи учасників перших двох розділів («есе» та «оригінальна творчість») оцінюються до проведення заходу, а вже на конкурсі вони тільки отримують премії.

Цього року конкурс відбувся в Будинку культури села Балківці Сучавського повіту, де взяли участь учні з понад 20 шкіл із трьох повітів: Сучава, Марамуреш і Тіміш. Учасники із двох сіл з повіту Марамуреш, а саме з Полян та Рускови, завітали на Буковину і представили на сцені цікаві вистави місцевого українського фольклору: весілля та вечорниці. Кілька добрих годин у будинку культури села Балківці рідна мова весело лунала. Різноманітність представлених вистав розвеселили душу чутливих глядачів, пробудили почуття гордості та гідності у справжніх українців, а членам журі випала важка місія.

Велике число учасників – це доказ, що «багацько нас є», так що «не цураймося, а признаваймося». Я особисто надіюся, що всі присутні усвідомили, що рідну мову треба любити і шанувати, віддавати те, що їй належить. Якщо ми любимо насправді нашу мову, то дбаймо про її майбутнє, розмовляючи нею.

Розділ «Народний костюм» – учасники

Переможці Міжповітового конкурсу «Свято рідної мови» розділу «Есе»:

Нікіфурюк Джорджіана – 1-а премія; Гарі Олександр – 2-а премія; Петеленчук Єлена та Ковалюк Данієл – 3-я премія;
і розділу «Оригінальна творчість»:
Шойман Наташа – 1-а премія; Козачук Лорена і Костюк Чезара – 3-я премія.

Пропонуємо до уваги читачів «Нашого голосу» кілька робіт переможців (див. 14-15 с.)

Шойман НАТАША (7-ий клас)

МОЇ АНГЕЛИ-ХРАНИТЕЛІ

Я народилася на чарівній Буковині, де розташоване моє рідне село Балківці. Тут моя улюблена хата, де я побачила вперше світло, і вся моя чарівна українська родина, яка дає мені захист, ласку, виховання, любов і тепло.

Я люблю свою родину, без якої щасливе життя неможливе для жодної дитини. Любов батьків до дитини – безмежна, але у моєму житті існують дорогі люди, які для мене є добрими феями і чарівниками. Це мої бабусі і дідусі. В їх оточенні я почувуюсь, мов царівна із казки.

Моя бабуся має карі очі і теплий погляд, як проміння сонця. Її слова мене утішають і підбадьорюють. Коли мені лихо, вона завжди поряд, а її лагідні слова заспокоюють... Бабуся ніколи не лаяла мене, але направляла на добру дорогу теплими словами. Перші мої спогади – це коли бабуся взяла мене за ручку і водила вулицями рідного села, щоб я пізнавала місцевість, де проходитиме моє дитинство.

Дідусеві казки для мене – найкоштовніший скарб. І в усіх тих розповідях я завжди була його царівною.

Бабуся і дідусь – мої другі душевні батьки. Не можу уявити життя без них. Для мене, ще зовсім маленької

**Учениці Шойман Наташа,
Козачук Лорена, Костюк Чезара**

дитини, вони змалювали світ різноманітними кольорами. Від них я навчилася перших віршів і казок на рідній мові. Я – їх скарб, а вони – мої ангели-хранителі. Вони завжди будуть присутні в моєму серці і супроводжуватимуть мене в життєвій дорозі мудрими словами і щирою любов'ю.

І зараз, коли їх голови припорошені білим снігом, вони весь час турбуються про мене, а я з глибокою вдячністю їм низько кланяюсь за все.

Джорджіана Нікіфурюк (XI-ий клас)

РІДНА МОВА – НАЙБІЛЬША ЦІННІСТЬ ЛЮДЕЙ

Мова рідна – це віконце, через яке людина бачить світ. Пізнаючи мову, ми пізнаємо світ, навколишнє середовище, але в межах свого народу, його свідомості. Українська мова дає нам можливість пізнати світ очима українця, українського народу.

Рідна мова – це найбільше багатство. Його не виміряєш на вагу, не відчуєш в руках, не побачиш оком. Його потрібно тільки відчувати своєю власною душею. Тільки від кожного з нас особисто залежить, чи дбати про свою мову, чи ставитися до неї байдуже, як до чогось незначного і неважливого, чи взагалі зречтисся того слова, яке називають рідним, материнським.

Кожна людина має пам'ятати, звідки вона родом, де її коріння, яка її рідна мова. Невипадково, мабуть, мову називають генетичним кодом нації. Завдяки їй маємо можливість поєднати минуле з сучасним. Вона програмує майбутнє цілого народу.

Повага і шана до рідної мови мають в будь-якому суспільстві особливий смисл. Панас Мирний так казав про рідну мову: «Мова – та ж жива істота, як і народ, що її витворив, і коли він кине свою мову, то вже буде смерть його душі, смерть всього тіла».

Мова є синтезом почуттів і роздумів, моралі й етики, мрій і діяльності людей в усіх сферах їхньої життєдіяльності.

Українську мову не можна уявити без пісні. Українська пісня! Хто не любить українську пісню? Це спогади про дитинство, про юність, про любов. В українській пісні народ описав думки, почуття. Українська пісня – душа народу. П. Тичина казав:

«В уяві моєї мова завжди живе поряд з піснею, сестрою її рідною, навечно злитими, здруженими уявляються мені як дві вільнокрилі птиці, – мова і пісня. Бо ж наша мова – як чарівна пісня, що вміщує в собі і палку любов до вітчизни, і ярий гнів до ворогів, і волелюбні думи народнії, і ніжні запахи рідної землі. А пісня – це найдобріша, найвиразніша мова».

Не шкодуйте часу й зусиль для вивчення мови, боріться за її красу, правильність, багатство. Розвивайте і бережіть наш національний скарб:

Як парость виноградної лози,
Плекайте мову.
Пильно й ненастанно.
Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хай буде. Вірно і слухняно
Нехай вона щоразу служить вам.
Хоч і живе своїм живим життям.
Прислухайтесь, як океан співає –
Народ говорить.

М. Рильський

Наша рідна мова. Вона нам рідна, як мама і тато, як та земля, на якій ми зростаємо. Бо це мова, яку ми всі чуємо змалку, якою ми промовили свої перші слова. Ця мова зрозуміла і рідна всім українцям так, як полякам – польська, німцям – німецька, англійцям – англійська... Бо без мови немає народу. І так само, як у кожної людини є одна мама, так і мова рідна

Учні восьмирічної школи с. Ізвареле-Сучевей

Учні восьмирічної школи с. Балківці

лише одна. Людина може знати дві, три і більше мов, але рідною залишається лише одна – материнська мова.

Олександр ГАРІ (XI-ий клас)

РІДНІ ВІЗЕРУНКИ

Любов до мови – це найкраще почуття, яке відбувається в житті людини. Рідний край – це мій дім, моя родина.

Моя любов до краю, до рідної мови – це віра, що передається з роду в рід, і вона освітлюватиме мої дороги все життя.

Рідна мова – це мої перші слова: мама, село, це перші казки, які мені розповідали рідні, це пісні і співанки, які мені співала мама. Кожна людина повинна гордитися своєю рідною мовою, бо це мова сім'ї, мова рідних і близьких людей.

Тому я люблю свою рідну українську мову і ніколи її не забуду, бо забути її – це, на мою думку, так само, як забути свою хату, свій двір, свою сім'ю.

Ще змалку я зрозумів, що рідна мова є серце і душа людини, бо перші слова, які я пам'ятаю і тепер, це були українські слова, і на все життя українська мова буде для мене рідною.

Гадаю, що рідна мова має велику важливість, бо я можу висловити свої думки не лише по-румунськи, а й по-українськи. Уважаю, що це прекрасний дар від Бога, і цей дар ніколи не треба втрачати чи забувати. З ним людина повинна жити все своє життя.

Євсебій ФРАСИНЮК

Г. С. СКОВОРОДА: ПІСНЯ 18-а – СТЕЖИНА «МИЛОГО ВІКУ»

«Господь гордим противиться – смиренным дає благодать».

(Послання апостола Якова: 6-6)

Ой ти, пташко жовтобоко,
Не клади гнізда високо!
На зеленій кладі травці,
На молоденькій муравці.
Яструб от над головою
Висить, хоче ухопить,
Вашою живе він кров'ю,
От, от! Кігті він сталить.

Стоїть явір над горою,
Все киває головою.
Буйні вітри повівають,
Руки явору ламають.
А вербички шумлять низько,
Волічуть мене до сна.
Потічок тече тут близько,
Видно воду аж до дна.

Нащо ж мені замисляти,
Що в селі родила мати?
Нехай у тих мозок рветься,
Хто високо вгору дметься,
А я буду собі тихо
Коротати милий вік.
Так мине мені все лихо,
Щасний буду чоловік.

На основі оригіналу та перекладу В.Шевчука
упорядкував Євсебій Фрасинюк

Святе Письмо вважає гордість одним із найтяжчих і непростимих гріхів, опісля гріха вбивства. Людина завжди сприймала гордість, головню свого ближнього з певним недовірям та неоціненням, але завжди таємно в собі бажала бути гордою, як постійне приховане стремління до повного оцінення власного ества. Для правильного вияснення цієї душевно-семантичної дилеми звернемось, як годиться, до *Великого тлумачного словника* сучасної української мови, де слово «гордість» тлумачиться так:

1. Почуття особистої гідності, самоповаги.

2. Почуття задоволення від усвідомлення досягнутих успіхів, переваги в чому-небудь.

3. Надмірно висока думка про себе і зневага до інших; пихатість.

З поданих пояснень випливають двоє денотативних значень: гордість-гідність та гордість-пихатість. Отже, «Господь гордим – пихатим противиться», тобто тим, котрі себе переоцінюють і з цієї псевдовисоти зневажають свого ближнього.

Структуру Пісні 18-ї складають три строфи-восьмивірші. Тристрофну структуру зустрічаємо в багатьох віршах Сковорода, а значення цифри три з точки зору нумерології та символіку цього архетипа вже пояснено в попередніх коментарях Пісень Божественного саду. Строфа-восьмивірш має також своєрідну структуру – два двовірші з парною римою та катрен з перехресною римою. Двовіршами поет сугерує гордість-пихатість, а катренами – смиренність.

З точки зору зображень слід зазначити, що поет-мислитель для повного і переконливого виявлення антитези гордість – пихатість / смиренність охоплює головні складові Всесвіту: звіриний/пташиний світ, рослинний та людський.

Зображення, створене в перших чотирьох рядках, здається, суперечить природному способу життя-буття птахів: «Ой ти, пташко жовтобоко,/ Не клади гнізда високо!// На зеленій кладі травці,/ На молоденькій муравці».

Але, в залежності від способів харчування та збереження існування виду, птахи в'ють гнізда і «високо», і «на зеленій травці». Мабуть, Сковорода, дотримуючись принципу «сродної праці», застерігає той вид «птахів», котрий є пристосований будувати «гніздо» «на зеленій травці», щоб не змінював власний, природний, Верховною Мудрістю передбачений спосіб життя-буття...

Те, що український поет-філософ обожнював природу зі всіма її складовими – незаперечна істина. Вигуком «ой» та особовим займенником «ти» він звертається прямо та з глибоким переживанням/співчуттям до пташиного світу, хоча свідомий того, що тут безпощадно діє принцип природної селекції: «Яструб от над головою/ Висить, хоче ухопить,/ Вашою живе він кров'ю,/ От, от! Кігті він сталить». Зберігають/забезпечують існування свого роду ті птахи, котрі наслідують/вживають свої природні властивості захисту, але застереження поета-мислителя стосується не тільки пташиного світу...

Друга строфа – це одна із найвиразніших та найвдаліших пастелей не тільки Сковорода, але й української літератури, принаймні. Продовжуючи вияснювати антитезу гордість – пихатість/смиренність, Сковорода створює пейзаж особливої краси, в якому власне «я» становиться не тільки шанувальником природи, а невід'ємною складовою цього Божого створіння: **«Стоїть явір над горою,/ Все киває головою./ Буйні вітри повівають,/ Руки явору ламають./ А вербички шумлять низько,/ Волічуть мене до сна./ Потічок тече тут близько,/ Видно воду аж до дна».**

Взагалі, дерево та гора – це символи високості. Рости «явору» та ще й «над горою» – це, в баченні поета-мислителя, небезпечно стремління, тому що «буйні вітри» карають ті «руки», що пробують сягнути недосяжного для них. Вживане уособлення не потребує додаткового уточнення його конотативного значення, але значно посилює емоційну участь читача.

Вербка, головню плакуча, та потік мають тут значення смиренності, покірності. Таке райське оточення підносить ліричне «я» поета до екстазу, стану, на якому границі між реальністю та уявою зникають і вводять його в простір блаженності.

Пам'ятник Г. Сковороді на території
Межрегіональної академії управління
персоналом, Київ.

Синтагма «Видно воду аж до дна» також містить сильне конотативне значення. Чистота води – це основна ознака цієї життєдайної стихії, але тут сугерує чисте-святе ставлення до цього Божого дару з боку чистої душі паломника святої природи, котру наші пращури обожнювали, бо вважали її Божим храмом.

Третя строфа – це пряме звернення до власного «я», котрому автор ставить риторичне запитання у гумористичній формі народної мудрості: **«Нащо мені замисляти,/ Що в селі родила мати?»** Народження дітей – це природне явище, це свята постанова Всевишнього: «Будьте плідні й множтеся і наповняйте землю та підпорядкуйте її собі» (Буття: 1-28). Все, сотворене Верховною Мудрістю, не має бути об'єктом турбот людини, а навпаки, турбуватись людині треба тим і тільки тоді, коли сотворене Богом нищиться людиною.

Також в іронічній формі Сковорода засуджує людину, яка не наслідує свою «сродну працю», а виснажує власні сили для надмірного піднесення по суспільних сходинах: **«Нехай у тих мозок рветься,/ Хто високо вгору дметься».** Метафора «мозок рветься» та плеоназм «високо вгору», що набирає валентності художнього засобу, створюють ефектне жало метафори-сарказму.

Останні чотири рядки виражають щире власне признание поета-філософа в тому, що своєю мудрістю «він інших вчив як жити, але й жив як вчив»: **«А я буду собі тихо/ Коротати милий вік./ Так мине мені все лихо,/ Щасний буду чоловік».** Секрет щасливого життя в баченні Сковорода – зовсім не секрет, а спосіб життя, якого легко сягнути: «...тихо/ Коротати милий вік». Дієслівний епітет, виражений прислівником «тихо», вселяє ідею неконфліктного відношення людини до свого ближнього наслідують «сродної праці». Особовим займенником «я» Сковорода підкреслює те, що обраний шлях життя відповідає його «сродній праці». Іншим відповідає, незаперечно, інша стежина життя-буття.

Епітетом-метафорою «милий вік» поет називає частину віку людини, в якій вона, людина, сягнула певного рівня мудрості, котра, мудрість, дозволяє їй обирати правильні стежини щасливого життя, основані на правдивому «religio» у відношенні до складових Всесвіту. В цьому полягає стремління людини, в баченні Сковорода, бути чи не бути «щасною».

*

Якщо український поет-філософ написав би цей вірш-пастель в сьгоднішніх часах, то, напевно, перший рядок звучав би «Ой ти, пташко синьо-жовтобоко», а яструба метаморфозував би у птаха-чудовисько...

Олександр ПОПОВИЧ, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

БУКОВИНСЬКИЙ МЕРИДІАН ЮРІЯ РАКОЧІ (ШТРИХИ ДО ЖИТТЄВОГО І ТВОРЧОГО ПОРТРЕТА ПИСЬМЕННИКА)

Доповідь, представлена на конференції *Українська література Румунії і «Наш голос» як її дзеркало, приуроченій 25-річчю від заснування літературно-культурного журналу українських письменників Румунії «Наш голос»*

(Продовження з № 261)

Збірка віршів Ю.Ракочі «Доробок літ» свідчить про те, що поет був добре обізнаний з творами українських письменників з-над Дністра і Дніпра. У поезії «Пам'ятай, що ти людина» відчутні ремінісценції Симоненкового вірша «Ти знаєш, що ти людина»:

Пам'ятай, що ти людина,
Життя цього дивний цвіт.
Пам'ятай, що ти краплина,
В якій видно усесвіт.
Пам'ятай, що мусиш жити
Для любові і доброти,
Мусиш ними дорожити, –
Тоді дійдеш до мети [3, с.43]

Очевидно, що Малишкова «Пісня про рушник» дала поштовх до написання вірша «Рушник материнський». Для Ю.Ракочі «рушник материнський – це шлях від порога, / Це ранок чарівний, що днину несе», зрештою, «Рушник материнський – це край-Батьківщина, / І матір, і батька ми бачим на нім, / І предків, і славу, і світлу вершину, / Блакиттю вповиту у небі самім» [3, с.38].

У невеличкому вірші «Люби» прочитуємо ті ж мотиви любові до рідного слова, що й в Сидора Воробкевича у поезії «Рідна мова». Як у Шевченка «І чужому научайтесь й свого не цурайтесь», так і в Ю.Ракочі мудро і патріотично звучать слова:

Люби чуже! Дихай рідним!
Якщо душу маєш,
Якщо в грудях під серденьком
Змію не кохаєш.

Ноша рідна, слово рідне –
Найкраще на світі.
Це для душі, як росичка
Для квітів у літі... [3, с.47]

Поет добре розуміє роль слова в житті людини, і в одноіменному вірші робить спробу розкрити його сутність:

Слово, слово – це проміння,
Яке будить почуття,
Це і корінь, і насіння,
Але й вічності життя.

Добре слово оре, сіє
Честь, любов, сумління, труд.
Але слово й лихо сіє,
Несе болі, пільму, блуд [...] [3, с.40]

Чималим пластом у «Доробку літ» представлена пейзажна лірика Ю.Ракочі. Саме в поезіях про природу він розкрив свою душу, свої найтонші поруки серця. Пейзажні картини Ю.Ракочі («Осінній пізній ранок»,

Юрій Ракоча з учнями

«Там на сході», «Перший сніжок», «Густа мряка», «Цвітуть незабудки в широкій долині», «Минулись ягоди, малини»), інколи з елементами медитації, близько стоять до лірики цього розряду Я.Щоголева, «Троянди й лілії цвітуть» – до поезії В.Самійленка. Поет однаково любить як зиму, так і літо, як весну, так і осінь, бо в кожній порі року він бачить красу, знаходить відряду для душі, почуває себе частинкою природи, а значить, і «усесвіту»:

Дрібненький дощик плаче,
що квіти почорніли;

над буком ворон кричє,
що віти обгоріли.

Вже сіре небо, хмари
повисли над ланами.
Осінні дні упали
туманом над лісами [3, с.27].

Ю.Ракоча був надто заземленим у тому місці Буковини, де він прожив десятки літ і де знайшло спочинок його стружене тіло – це село Марицея. Він щиро співає хвалу своїм односельцям, що «Бога люблять і людей», не цураються праці:

Роботящі, гарні, милі
І дівчата, і жінки;
Й чоловіки повносили,
І опришки-парубки [3, с.57].

Ю.Ракоча – це син усієї Буковини і щирий патріот свого народу. Як згадує донька письменника Оріка-Лакріміоара Жалба-Ракоча, він «був переслідуваний не раз за українську мову і за свої моральні принципи» [3, с.71], проте до останнього подиху зберігав чистоту душі і серця. Свою любов до найдорожчих людських цінностей, до землі і віру в Бога він намагався прищепити сотням, а то й тисячам своїх учнів. Образ Буковини в одноіменному вірші поета постає як благодатний куточок землі, який не можна не любити:

Любов материнська дітей тут голубить,
Щоб з них були люди – герої труда.
І Матінку-землю лиш той тут не любить,
Якому на світі і жити шкода! [...]

Уся Буковина долюдна і мила
З Карпатами мрійно собі розмовля.
Отут мене мати на світ породила,
Отут кожна грудка – це рідна земля [3, с.66]

Згаданий вище письменник і літературознавець Михайло Михайлюк неодноразово звертався у своїх публікаціях до життєвого і творчого портрета Ю.Ракочі. У статті «Десять років від переходу у вічність Юрія Ракочі (14.03.1908 – 7.03.1991)» він, зокрема, пише: «[...] Ю.Ракоча жив скромно, майже аскетично. Він був глибоко переконаний, що розкоші псують людину. Єдина розкіш, яку він собі дозволяв, – це була розкіш духовна» [3, с.89]. Важко не погодитися з цією думкою,

Література

1. Історія української літератури. У 2-х кн. /За ред.. В.Дончика. – К.: Либідь, 1998. – Кн.І. – 462 с.
2. Кідещук І. Поезія ніжності, або «Доробок літ» Юрія

адже чим глибше вчитуєшся в поезію Ю.Ракочі, тим більше переконаєшся, що це був воістину справжній християнин і чесна Людина. Він жив духовними хлібами, а не шукав матеріальної вигоди. За словами талановитого поета і мудрого вчителя, «найбільше багатство – це радісна днина / і труд благородний й святі почуття / [...] Багата людина, що любить людину, / Природу і Бога, і мир, і життя [...]» [3, с.59].

У вірші «Як Бог схоче» Ю.Ракоча писав:

Там самітний хрест розкаже,
Що я мріяв, жив, любив.
Й тільки час життю покаже,
Що я доброго зробив [3, с.49].

На завершення варто звернутися до думки М.Михайлюка про те, що інколи звучать закиди нібито з художнього боку вірші Юрія Ракочі сьогодні можна оцінювати тільки як історико-літературне явище, коли українська література в Румунії робила свої перші кроки, він писав вірші в дусі народної поезії і десь там має своє місце. Приєднуємося до тези критика, що не можна погодитися з такою оцінкою поета Юрія Ракочі. Його віршоване слово має, безперечно, як історико-літературну, так і художню цінність. Воно насамперед несе у собі потужний виховний заряд для читачів та добрий приклад для молодих творчих сил. З художнього боку вірші Ю.Ракочі наповнені цікавою метафорикою, яка допомагає поетові персоніфікувати природу, краще увиразнювати сутність людського життя.

Здавалось би, що вірші Ю.Ракочі скромні, як і все життя поета, проте в них нуртує глибока мудрість і теплота людських взаємин, бажання зробити світ кращим і добрішим, митець спонукає кожну людину задуматися над вічними цінностями життя. Вони вчать віри в Бога, прищеплюють любов до землі та праці на ній, закликають вчитися розуміти і берегти матінку-природу. Очевидно, що саме ці риси поезії Ю.Ракочі та легкість ритмомелодики його віршів привернули в свій час увагу композиторів Дмитра Шведуняка, Василя Мамчука та великого буковинця Юрія Лукана.

Так, час довів, що слово поета, його особистий життєвий приклад потрібні сьогодні як ніколи. Творча спадщина Юрія Ракочі потребує нині популяризації в Україні, а для цього її насамперед необхідно видрукувати.

Ракочі // Вільне слово. – 2005. -№5. – С.4.

3. Ракоча Ю. Доробок літ. – Бухарест: Мустанг, 2005. – 93 с.

4. Качук С. Слово про побратимів. Есе і карби. – Бухарест: Мустанг, 2000. – 526 с.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОБРАЗ ДОМНИЦІ РУКСАНДРИ В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У наших попередніх статтях ми аналізували образ українського козака Тимофія Хмельницького в румунській історичній літературі. На нашу думку, варто дослідити, якими постають в українській літературі наречена Тимофія Хмельницького Руксандра та її батько Василь Лупул, господар Молдавії. Хоча літературні та історичні твори досить рідко споминають про таку історичну подію, як весілля Тимофія з Руксандрою, але нам все-таки вдалось знайти кілька з них.

Дочка молдавського господаря Василя Лупул під іменами Руксандра, Роксана, Розанда, Роксолана, Ірина, доамна Хмельницька, найгарніша дівчина князівства і.т.д., з'являється в українській літературі образом жіночої покірності.

Українські джерела так само, як і румунські, свідчать, що Руксандра (ми так будемо її називати) вийшла заміж за Тимофія Хмельницького 31 серпня 1652 р. Після його загибелі, якраз напередодні похорону молодого Хмельницького (27 грудня 1653 р.) народила в Чигирині двох хлопчиків-близнюків (про яких румунські джерела ледь чи спогадують), разом з якими вона деякий час проживала у Суботові, де її відвідував антохійський патріарх Макарій. Про це свідчить запис від 3 серпня 1654 р. Павла Алепського, сина патріарха Макарія, автора твору «Подорож Патріарха Макарія», який містить цінний матеріал про тогочасне політичне становище України, культуру, звичаї і побут українського народу середини XVII-го століття (також і про Румунію, тогочасну Волощину та Османську імперію): «... ми прибули до села Суботова, де звичайно жив небіжчик Тимофій, син гетьмана. Мешканці вийшли нам назустріч з процесією і запровадили нас до великої нової церкви Св. Михайла... Його вдова... кілька разів відвідала нашого владику. В неділю рано (3 серпня – П. А.), після заутрені ми в її присутності відправили панахиду за її чоловіком...»

Після його загибелі, – пише Михайло Грушевський в «Історії України-Руси», – дочка молдавського господаря перебралася на помешкання до подарованого Богданом Хмельницьким маєтку Зіньківський ключ на Полтавщині. У 1658 році молдавський воєвода

Штефеніце, її брат, хотів забрати її силоміць з Рашкова, де вона проживала, і звідки 1 січня 1660 року написала лист-чолобтину царю Московії з проханням дати їй «хрисовула» на доживотне володіння наданими Богданом Хмельницьким трьома маєтками.

В українській версії подальші відомості про Руксандру досить непевні. Серед іншого є згадка про Роксолану домну Хмельницьку як власницю Кам'янки Дністровської у подимному реєстрі Брацлавського воєводства Речі Посполитої. Ходили чутки, що начебто у 1660 році молодший брат Тимофія, тодішній гетьман Юрій Хмельницький, видав дружину покійного старшого брата за французького шляхтича Анрі де Боа, котрий спочатку перебував на службі в польського короля, а згодом вступив до війська запорізького, прийняв православ'я і став Андрієм Антоновським. Від шлюбу з Антоновським (знову ж таки – начебто) Руксандра мала сина Петра. Деякий час вони проживали над Дністром, у містечку Рашкові. Коли до влади у Молдавії прийшов брат Руксандри Штефеніце Лупул, він намагався забрати сестру до Ясс, навіть прислав для цього в Україну спеціальний ескорт. Проте козаки прогнали молдаван з Рашкова, і домна Руксандра й надалі залишилася у Наддністрянщині (див. https://uk.wikipedia.org/wiki/Розанда_Лупул).

У своїй статті «Розанда Хмельницька – образ жіночої покірності (1630-1686)», надрукованій у журналі «Наше Життя» (березень 2000 р.) Людмила Смоляр зазначила:

«Розанда Хмельницька (ймовірно роком народження можна вважати 1630) – донька молдавського господаря Лупула, що входить в нашу історію як наречена Тимоша Хмельницького, а згодом його дружина. Східне виховання, дворове перебування в сералі позбавили цю вродливу жінку будь-якої самостійності та привчили до безмовної покорності. Жодного протесту, жодної боротьби не було в її житті, і такою, підпорядкованою обставинам, залишалася вона до кінця свого непростого життя. В образі Розанди Хмельницької ми маємо

абсолютно інший, діаметрально-протилежний, а ніж Євпраксія, або Олена Зависна жіночий тип».

Авторка вищезгаданої статті, не без труднощів, реконструює образ мовчазної та покірної жінки домниці Руксандри на основі незначних довідникових матеріалів та роботи польського історика А. Ролле «Жінки при Чигиринському дворі» («Киевская старина» – 1894, № 1-3).

Як повідомляють історичні джерела, впродовж двох років Хмельницькому довелося завоювати наречену для свого сина, і було пролито чимало крові, поки гетьман досяг мети – породнитися з молдавським господарем Василем Лупулом.

Василь Лупул був родом з Албанії, торгував у Стамбулі, згодом під час господарювання Мойсея Могили перебрався до Молдавії і досяг чину дворника – великого канцлера. Дружина його, венеціанка, донька перекладача (драгомана) Грилло, померла рано, залишивши вдівцю двох дочок: старшу Олену й молодшу Розанду, яку деякі літописці називають Яриною. Лупул, торгуючи, набув собі значних статків і надумав стати можновладцем, а молдавське господарство можна було купити. «Хто більше дасть туркові, той і господар», – говорили в Польщі. Справа обіцяла значні прибутки, і Лупул терпляче вичікував зручного моменту, догоджаючи вельможам падишаха, ласим до коштовних дарунків. У 1634 році він посів нарешті місце господаря. Згідно з новим розпорядженням султана, через кожні три роки слід було з'являтися до Стамбулу і випрошувати милість падишаха, інакше кажучи – сипати золотом. Натомість господар міг як заманеться грабувати своїх підданих, що Лупул робив безоглядно. В турецьку казну доводилося віддавати данину в розмірі 75000 левків, а прибуток складав 400000, насправді ж набагато більше, та не дивно, що багатство Лупула весь час зростало. 1639 року господар одружився удруге з черкешенкою і влаштував свій двір з нечуваною розкішшю, –

читаємо в тій самій статті Людмили Смоляр.

Про багатства Василя Лупула українські джерела розповідають всілякі дива. Деякі з них приписують літописцям, що ці згадують про шість мільйонів червоних золотих, і, хоч які були витрати і втрати, сума не мінялася. З Польщею, яка підтримувала стосунки з Молдавією, господар був у дуже великій

дружбі. Сюди можна було втекти в разі катастрофи. Старшу доньку Лупул віддав за польського вельможу князя Радзивілла, не без опору з боку Порти. Весілля зіграли у 1645 році в Яссах. Серед гостей було немало пошукувачів руки молодшої сестри, Руксандри, п'ятнадцятилітньої красуні, серед них: староста снятинський Петро Потоцький, князь Дмитро Вишневецький, Сигізмунд, брат Ракоці (князь Семигородський).

За традицією, Василь Лупул відзначив своє владарювання зведенням церкви «Трьох святих ієрархів» у Яссах. Над її вхідними дверима є розпис, який увіковічнює господаря Молдавії Василя Лупула, його дружину Тудосію і дітей Йоана, Марію та Руксандру.

Між тим, Туреччина, в підпорядкуванні якої перебувала Молдова, була не задоволеною родичаням господаря з впливовим і сильним Янушем Радзивіллою. Султан забажав, щоб для доказу вірності в Стамбул був відправлений заручник княжого роду. Оскільки Марія була одруженою, Штефан – малою дитиною, то до Стамбула вирядили Руксандру.

Валентина Вінюкова-Волкова пише у приватній газеті «Подільнин» (2 квітня, 2006 р.):

(Продовження на 22 с.)

ОБРАЗ ДОМНИЦИ РУКСАНДРИ В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

(Продовження з 21 с.)

Оселилася вона в Богдан-палаці, розкішній резиденції молдавських князів. Запрошені вчителі навчали її турецькій і французькій мовам. Освічену князівну приязно приймали в покоях Валіде-ханум, матері султана. Прегарною заручницею зацікавився великий візир Ахмед Кюпрюлю, та й вона була до нього не байдужою. Ахмед Кюпрюлю, як і його батько Мехмед, відігравали визначну роль у політиці Османської імперії, намагаючись зосередити у своїх руках всю повноту влади. Тонкий знавець людських душ Ахмед легко звабив самотню дівчину, пообіцявши допомогу в поверненні додому. Влітку 1648 року в Туреччині стався заколот яничар, в результаті чого султан Ібрагім позбувся престолу і був задушений шовковою мотузкою. Новим султаном став малолітній Магомет IV, а державою від його імені управляв великий візир Ахмед Кюпрюлю. Звільнена від попередніх домовленостей Розанда повернулася в Молдову. На прощання Ахмед подарував їй коштовне намисто. Дівчина вважала його оберегом і, як натільний хрестик, ніколи з себе не скидала.

У цей час при молдавським дворі в Яссах нічого не змінилося. До колишніх претендентів на руку домниці долучився багатий і войовничий польський гетьман Мартин Калиновський, який їй в батьки годився.

На честь повернення дочки Василь Лупул влаштував пишні бали, різні забави. Під час святкування Дмитро Вишневецький, який не змирився з відмовою князівни, переодягнувся в купецький одяг і проник у кімнату домниці. Піднявся страшний шум і галас.

А батько мріяв про королівську корону для молодшої дочки. Зупинився на кандидатурі Георгія, сина князя Сигізмунда Ракоці, якого лагодили в польській королі. Але не судилося молдавській князівні стати польською королевою. Відбулася подія, яка перекроїла карту Європи: козаки під керівництвом гетьмана Богдана-Зіновія Хмельницького виступили проти Речі Посполитої. Спочатку Хмельницький воював проти Польщі у міцному союзі з Кримським ханством, потім його союзниками стала Молдавія. Проти цього виступили Мунтенія і Трансільванія.

Поступово союзники перетворювалися на ворогів і навпаки... Всі воювали проти всіх.

Вінюкова-Волкова зазначила у своїй статті:

Три знаки – лихі передвісники нещастя – передували подіям 1648 року. Перший – затемнення сонця, що відбулося перед Великоднем. Другий – комета з довгим хвостом, що пронеслася по нічному небу. Третій знак – сарана, що налетіла на землю, винищуючи трави і збіжжя.

Усе вдавалося Лупулу, доки не виступили на сцену подій козаки. Господар клопотався про інтереси Польщі перед падишахом, і тим чимало прислужився полякам, за що 1650 року йому було дароване звання польського громадянина. А все ж слід було ладнати і з Хмельницьким, якого Лупул знав ще з Константинополя.

Гетьман, захоплений перемогами, мріяв про нові завоювання і, взагалі, про широку політику. Після Зборівської угоди Хмельницький шукає усякі способи, щоб дати лад Україні.

Та сама Людмила Смоляр пише:

Цілий рік він клопочеться про те, щоб скласти федерацію з південно-слов'янських і неслов'янських народів під опікою Турецького султана. Якби до Седмиградії (Трансільванії) та Румунії (Молдавії і Волощини) прилучити ще Україну, то були б великі, немов штати придніпровсько-дунайські, і Штатам тим не треба було б великого війська, бо найголовніший ворог усіх тих народів, турки, не займав би їх. Але ж, щоб завести федерацію, треба великої освіти в народі, треба, щоб народ розумів, через що такий лад найкращий. На Україні це тяжко було тоді зробити. Сам Хмельницький бажав такої федерації, але не знав, що і як треба робити, і для реалізації своїх планів надумав одружити свого сина Тимоша із дочкою Молдавського господаря Василя Лупула – Руксандрою. Молдавія видавалася йому чи не найлегшою здобиччю. Лупул не дуже був охочий до того, бо сам він не твердо сидів у Молдавії, та й спілка з Хмельницьким не дуже тішила його. Лупул почав вагатися та ухилятися. Як би там не було, відмова господаря образила гетьмана.

(Далі буде).

Микола КОРНИЩАН

ЗВОРОТНА СТОРОНА ТВОЄЇ ТІНІ

І ясен цвів в розсипищах заграв,
і небо склом стелилось на верхів'я.
Хотів, щоб не було тебе й не знав:
Без тебе не було щось, що б хотів я.
І дощ змивав наш зайвий берег, сніг
в садах, де не було ще ані тині.
Без тебе уявити я не міг
в чужих очах мій погляд в миготінні.
Не в тих містах і на мостах не тих,
де стих Дунай, ти ждала, а весною
водою танув в небесах пустих
останній шлях десь в нікуди з тобою.
Хотів, щоб не була ти. Не була ти.
Але тебе не міг не пам'ятати.

Чи й в твоїх веснах дощ лазур'ю плє?
Чи застеляють небом даль ошую?¹
Мені ж вдостачу знати, що ти є,
хоча й не знаєш, що і я існую.
Десь там, де в снах лиш поле без колось.
І там, де синь бездонну не забути.
Не споминай усе, що не збулось,
щоби впізнали те, що зможе бути.
Зустрінемося? Коли чужий вогонь
згадає все, всю темінь подолавши,
торкнись моєї тині. Остеронь
не обійди, а зупини назавше.

Якісь ажурні силуети
майнуть не пройдені мости.
У веснах іншої планети
знайди мене й не відпусти.
Впізнай і зупини наразі.
Поглянь та щось заповіси.
Відсвітом неба на алмазі
проквітнуть в сутінях ліси.
Пилюка скла оздобить вітри,
що домалюють інший гай.
Поглянь у вічі, де палітри
прозорих сліз та твій Дунай.
Згадай усі сліди помітні
в небесно-димовій імлі.
Знайди мене в забутих квітні,
у веснах іншої землі.

В шпильастім сьйві
зацвіте мов глід
кармінний дощ,

заплутаний в промінні.
А тинь твоя
залишить змоклий слід
в зворотнім відбитті
моєї тині.

Хоча й здаля, хоч з потойбіч вернись.
Спинись на мить або на ніч, назавше.
Згадавши надлишковий путь кудись,
торкнись мене, уяву подолавши.
Дождавши поїзд в позабуту даль,
шаль сьйва скинь. Покинь вокзали ночі.
Де вночі цвів кришталями мигдаль,
удаль манять там очі... твої очі.
Щоночі інші колії, десь ввись,
у нікуди заманюють, в печалі,
дедалі дальше. Але ти приснись
і зупинись назавше на вокзалі.

А там, де ти, там тліє диму тинь
в тенетах тиші. І ніхто не чує,
як мелос дихань надить в далечинь,
там, де мовчиш, та лиш вогонь шумує.
Все більше сьйва в стумах² всіх садів,
все менше тьми. В тинь тині заховали
якісь шляхи, все те, що я таїв,
щоб нас ніде й ніколи не впізнали.
Лиш подих мій в луні чужих октав
твое мовчання іншим нагадає.
Щоби ніхто, ніколи нас не взнав
там, де ти є, там чиясь тинь палає.

Повік, повсюдно, в далях чужини
хтось жде й тебе, одвічно і донині.
Знайди мене! Узнай і зупини
у сонмищі, в добавленій хвилині,
Де маятник отинить, мов облав,
сильветки сьйва, запізнісь в мигтінні,
щоб на склянистім мості упізнав
зворотну сторону твоєї тині.
Поглянь у вічі. Поспіль не майни.
В повітрі цім хай погляд твій залишить,
мов пляму, сьйво іншої весни;
мов полиск, згадку про життя колишне.

1 ошую – (ц. с., заст.) ліворуч, по ліву руку
2 стума – (заст., поет.) напівморок, напівтемрява.

Юрій ПАВЛИШ**Із циклу «КОЛИСКА ГОМОНУ»**

*
* *
Сьогодні утісі болить,
Сьогодні утіха радіє.
Кріпи отаку, добра діє,
Її і на завтрашню мить.

Вдалі неспокійна блакить
Спокійністю всяково гріє.
Сьогодні утісі болить,
Сьогодні утіха радіє.

І все ж таки волю кортить
Вп'янятися стійкістю мрії.
Кріпи отаку, добра діє,
Її і на завтрашню мить.
Сьогодні утісі болить...

*
* *
Вчорашню утіху зову.
В мені вже вчорашня утіха.
Ховає затишності стріха
Уяви оздобу нову.

Уходжу в дитинства траву,
Котрою у завтра я їхав.
Вчорашню утіху зову.
В мені вже вчорашня утіха.

Душею і серцем позву
Уста, мов зернини горіха.
Ховає затишності стріха
Уяви оздобу нову.
Вчорашню утіху зову.

*
* *
Неспокій землі у мені
Я немичність чую негожу.
Всі корені лжі заворожу,
Щоб цвіт її, лжі, скрізь темнів.

Уяви мої не сумні,
І ними я їм допоможу.
Неспокій землі у мені
Я немичність чую негожу.

Ритмічно, порою борні,
Порядності маючи рожу,
Всі корені лжі заворожу,
Щоб цвіт її, лжі, скрізь темнів.
Неспокій землі у мені.

*
* *
На здобич святкову свою
Позвала мене зграя круків, –
Батьки і сини, і їх внуки,
Бо, може, їм щебет зів'ю.

Запрошення я не таю
Окрукане щедрістю муки.
На здобич святкову свою
Позвала мене зграя круків.

Усі почуття у бою.
Кру-крукують скрізь знову звуки –
Батьки і сини, і їх внуки,
Бо, може, їм щебет зів'ю.
На здобич святочну свою.

*
* *
Я чую свої постолі,
Як ковзали льодом, снігами,
Долиною і берегами,
Коли майбуття простелив.

Бувало, коли-не-коли,
Що завтра виднілось те саме.
Я чую свої постолі,
Як ковзали льодом, снігами.

Та скільки я поту не лив
Дійти до сучасної брами
Долиною і берегами,
Коли майбуття простелив.
Я чую свої постолі...

*
* *
Спокійно мене обнімай
Прозорістю, днино сучасна,
Щоб гріла оновленість ясна
Безрухністю мій виднокрай.

Уходжу в життєвий розмай.
Веде 'ня окриленість ясна.
Спокійно мене обнімай
Прозорістю, днино сучасна.

Збираюсь в завтра гай-гай,
Де, знаю, одоленість власна.
Щоб гріла оновленість ясна
Безрухністю мій виднокрай.
Спокійно мене обнімай.

*
* *
Я знову знайшовся у грі
Всіх виявлень злитих зі мною.
Блукаючи вільно порою,
Коли зеленів чи багрів.

Присіли собі на корі
Сучасності кралі укроїв.
Я знову знайшовся у грі
Всіх виявлень злитих зі мною.

Казки з-поза гір та морів
Примовою ллються простою.
Блукаючи вільно порою,
Коли зеленів чи багрів.
Я знову знайшовся у грі.

*
* *
Чи сплю, чи стою на ножі,
Однаково сню, а чи бачу.
Відвикнувши вчора від плачу,
Сьогодні я ним зубожів.

Відверто, що наше, кажім,
Коли даєм часові здачу.
Чи сплю, чи стою на ножі,
Однаково сню, а чи бачу.

Читаючи кольори лжі,
Знаходжу у блиску остачу.
Відвикнувши вчора від плачу,
Сьогодні я ним зубожів.
Чи сплю, чи стою на ножі

Іван АРДЕЛЯН**«Коли любов брукована сльозами...»**

Нагадую собі
твій образ,
хвилюючий погляд
і карі очі,
що проникали глибоко
в моє серце
і чуття...
Твої зітхання
гніздилися
в моїй душі
так,
що не знаходили вихід
і лишалися полоненими...

Право снити
загубив ночами,
наче сльози,
що стікали
в час смерті мами.
Право співати
музи мені дали,
серце огортали,
спати не лишали,
щоб проповідував
долю поміж сиротами...

Розвіялися хмари
на краю неба,
зірки здригнулись,
наче струни,
що розірвалися,
й мурмотали молитви,
щоб зрозуміти
ангельські справи..

Вітер завіяв,
засвітав у церкві,
де молилися люди,
щоб Бог їм лишив
хліб і сіль,
щоб дітей милував

й про їх добро
щоб дбав...

У кожному мить
із почуттям зворушенням
хочу відкрити щось нове,
щоби вдихати жадібно
парфум існування,
наче детектив,
готовий завжди
проникати в чиїсь істини...

Коли любов
брукована сльозами,
вітер розвіває неспокій
і забарвлює життя,
наче ранішня роса
й промені світла,
що дарують колорит
і сповіщають
смысл нового дня...

Деколи щебечуть
бідні пташки,
хоч їх збурюють ангели,
що скучають,
слухючи накази Бога,
щоб співали нам
лише молитви....

Цвинтар

Цвинтар –
це наша земля,
де розквітають квіти
з корінням у серцях
наших предків,
що втратили битву
з життям
і відкрили ворота
новим поколінням,
щоб підкріпити
нове життя...

Михайло ВОЛОЩУК**3 піснею**

Якщо би пісню я згубив у полі,
Яка щодня в душі моїй весніє,
Лишився б я тоді навік без долі
І став би, як той пеня, що сумно тліє.

Але я пісню бережу, кохаю,
Як мати береже свою дитину,
Я в її саяво дух свій одягаю,
Я з нею, наче чайка, світом лину.

Вона мене взяла на свої крила
Й підняла вище мрій усіх сузір'їв,
Бо в неї є краса, любов і сила,
І здатність захистити від лиховіїв.

За те я в пісні радо заснувавсь,
Із квітів звів палац поем і співу,
Щоб з нею жив і щоб не турбувався,
Що хтось в душі моїй посіє зерня гніву.

А це тому, що я її кохаю,
Так не кохав я ще в житті нікого,
Її за сонце віковичне маю,
Вона в глибину пірнула серця мого.

Не раз зі мною вийде ще на сцену,
Щоб голосом недужих підкріпити,
Щоб вийшло диво із її рефрену,
Й навчило всіх щасливо в пісні жити.

А хто живе в ній, як і я, щоднини,
Спішить із нею радість дарувати,
Той виглядатиме, як цвіт калини,
Той з піснею кінця не буде мати.

Мал. Василя Соколюка

Корнелій ІРОД

ВЕСЕЛА БОЖЕВІЛЬНЯ

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 262)

В тому безнадійному стані я шукав рятівний вихід, бо Петре Патрашку поспішив женитися і вже переселився разом з Мігаєм до своєї дружини – мала вона чудову квартиру біля парку Чішміджіу. З грішми вийшло краще: 5.000 позичив я з КВД³ Міністерства освіти, а решта, тобто 4.000, зобов'язався виплачувати – щомісяця по 300 леїв. А як помінати прописку з Петре Патрашку на моє ім'я? Ще поверх всього міліція припірала, аби Патрашку змінив паспорт, а це означало, що йому треба виписатися з колишнього помешкання.

Що мені робити? А час, бач, припікав своїми строками. Нарешті я знайшов рятівну ідею – звернутися нам з Петре Патрашку в народну раду бухарестського району «Й. В. Сталін» (сьогодні, Сектор 1), в якому ми жили, з таким проханням: оскільки Петре Патрашку, головний комірник квартири №1, що на вулиці Поменірі 9, дуже часто їде на гастролі, а тому не може вчасно платити комірне, просимо передати право головного комірника Корнелієві Іроду, який прописаний там же. Наше прохання (до якого ми додали робочі довідки кожного з нас) було прийнято, але інженер Міку, директор районного житло-відділу постійно відкладав видачу розпорядження виконкому нового розподілу житлової площі, тобто призначення мене головним комірником.

Про свою житлову ситуацію говорив я і колегам із «Сміхотерапії» (розуміється, без тих подробиць, з яких могли б вони вловити нашу «хитрість» щодо рокировки між мною та Петре Патрашку), плекаючи надію, що хтось із них, головню Леоніда Йонеску, стане мені в пригоді.

А казав я вам, що Леоніда Йонеску був порядним – він одразу-таки виявив бажання допомогти мені:

– Ось що, – каже він, – завтра районні житлові відділи працюють і після обіду. До мене повинен прийти Фанел (це його шофер) – мушу підписати якісь папери; він підвезе тебе до житло-відділу району ім. Сталіна. А там ти обов'язково скажи їм: «Ваша бюрократія, товариші, загнала мене в божевільню...» – закінчив Леоніда сміючись.

Другого дня Фанел зупинив чорну Волгу перед «Неврозами» десь о третій годині. Можливо, доти Леоніда Йонеску уже потелефонував, куди треба (тліла в моїй душі така надія), і я нетерпляче чекав, коли доберусь до того клятого управління і розв'яжу

нарешті таке важливе для мене питання. Спішу я, значить, у «Гардероб» переодягтися, а там – колодка на дверях! Жінка, яка берегла одяг хворих, працювала лише до другої години, бо після цієї години, звичайно, не виписують нікого з лікарні. Що ж мені робити? Таж не піду в те управління в піжами та в халаті божевільні!.. Мене охопив розпач – невже знову невдача?

Коли я вже втратив усяку надію, врятував мене Букур Кіріак, однокурсник Тітія Єнаке – прийшов відвідати його. Був Букур одягнений в сіро-зеленкуватому костюмі, і я подумав запропонувати йому (пояснив і чому) помінатися нам на годину-дві «формами»: він мені – «цивільний» костюм, а я йому – піжама і халат божевільні. Букур радо згодився («Посплю якусь годину в твоєму ліжку, – каже він, – бо минулої ночі я повік не стулював...»), але біда в тому, що розміри його одягу не підходять: я худий і вищий від нього, мабуть, на 20 сантиметрів, а Букур – низький та надутий, мов індик. Ще піджак – так-сяк, надіну його наопашки, але штани такі короткі, що ледве сягали на дві долоні нижче моїх колін. Уявляєте, як я виглядав?

– Нічого, – сказав професор Октав Боянджіу, підохочуючи загальний сміх присутніх, – відновиш моду «тричверткових» штанів, так званих «рибальських»...

А щоб узати його туфлі – і мови не могло бути, їхній розмір 37, а я ношу 44! Я от-от уже мав відмовитися, але зрозумів, що таким чином втрачаю чи не єдину можливість переписати на себе хорошу квартиру. Тож вирішив я спорядитись: сорочка і краватка, піджак наопашки, штани трохи нижче колін, а взутий у хатніх туфлях. Члени «Сміхотерапії» і кілька пацієнтів «Неврозів», які бачили моє кумедне оформлення, умирали зо сміху, але я сів у елегантне авто Бухарестської народної ради й поїхав.

У районному житло-відділі не звернули уваги на мій одяг, хіба швейцар, але його, певне, сильніше вразила поява машини столичних начальників, ніж мій кумедний вигляд. Тому він поквапився мені назустріч. А урядовець із-за засувного віконця бачив лише мою голову, а коли почув, хто я і чому прийшов, усміхнувся доброзичливо: «Товариш директор Міку таки сьогодні підписав ваш документ...» Незвична люб'язність працівників районної народної ради підтвердила моє припущення, що Леоніда Йонеску «зацікавився» моєю справою, і я нарешті *головний*

комірник квартири, в якій живу, а віднині Петре Патрашку хай виписується, коли хоче!

Але моя відсутність в лікарні мала несподівані наслідки для членів «Сміхотерапії», а я навіть сказав би, що в якійсь мірі для «Неврозів» у цілому.

Пізніше розказали мені, що після мого відходу Тіті Єнаке повів Букура Кіріака в нашу палату, а той, не чекаючи запрошення, ліг у моє ліжко. Гість був, мабуть, дуже втомлений, бо заснув зараз же.

Ідею висунув потім, здається, Гогу Гаврілеску.

– Давай, налякаємо трохи твого друга, якщо кажеш, що він уперше в божевільні... – запропонував він Тітієві Єнаке в присутності решти членів кооперативу «Сміхотерапія».

І що гадаєте вкоїли бідному Букурові Кіріаку?

Гогу Гаврілеску пішов до старшої медсестри і сказав їй, яку витівку задумав: він хоче налякати юнака, який відвідує пацієнта. Наприклад, може вона зробити йому ін'єкцію дуже болючу, але щоб не пошкодила студентові? «Чому ні? – згодилася медсестра, увійшовши в гру, – введу йому ампулу кальцію – страшно болить...»

Гаврілеску надів і собі білий халат і пілотку, взяв величезний шприц з довгою голкою (це щоб бути певний, що налякає Букура, бо медсестра вживатиме звичайний шприц). Коли увійшли у нашу палату, Букур Кіріак спав спокійно, а почувши голоси, підвівся на лікті.

– А ви, Ірод, спите? Забули, що в цій годині у вас ін'єкція? Ану, поверніться до ліжка...

Букур Кіріак витріщився на величезний шприц, що був у руках «доктора», скорчився і промимрив злякано:

– Я не...

– Ану, юначе, поверніть зад!

– А я... я – не Ірод...

– Що? Не валяй дурня, хлопче! Чи, може, хочеш, щоб наділи тобі гамівну сорочку і переселили в павільйон лютих божевільних, доки пригадаєш, як тебе зовуть?.. Ляж до ліжка!

Коли почув таку загрозу, Букур згодився прийняти болючий укол і тихо скавулів, скільки часу тривало впорскування кальцію.

– Ось, бачиш? – заспокійливо мовив Гаврілеску. – А тепер спи, скільки хочеш! Тобто до сьомої, коли знову...

Букур Кіріак був смертельно переляканий. Після того, як «доктор» і медсестра зробили своє діло і пішли геть, він подумав покинути, і то якнайшвидше, нашу резервну палату.

Вцейчасвнизуперед «Неврозами» Гогу Гаврілеску розважав пацієнтів, смішно й подрібно розказуючи про болючу ін'єкцію, яку медсестра впорскувала в зад Тітієвого гостя. Оповідь підохотила іншого пацієнта,

полковника у відставці Єлефтереску – високого та громіздкого чоловіка. Питає він сміючись:

– Де Іродова собака?.. Іду питати гостя, чи не хоче купити її...

«Собака» – це старий дрантивий черевик з відірваною й роззявленою підшоною, якого я разом з Тітієм, прив'язавши на мотузку, волочили алеями лікарні; хворі не приділяли нам майже жодної уваги, бо у божевільні повно диваків, а здорові прохожі хрестилися, але ми не дивились на те й продовжували кликати «собаку»: «На, цю-цю, песику, на!» або проганяли: «Марш, дзявкало!» Але про «собаку» – трохи пізніше.

Єлефтереску взяв шкраб із густого бузкового куща, де ми його ховали, насунув на голову якусь дрантиву феску аж майже на очі і став підніматись сходами до нашої палати.

Коли Єлефтереску з'явився в дверях, Букур поблід і позадкував до вікна.

– Ласкавий пане, купіть пса! – загрозило загарчав Єлефтереску. – Ади, який фаний! Купуєш, чи ні?! – закричав він, коли побачив, що Букур мовчить.

Не роздумуючи довго, Букур стрибнув на бляшаний нічний столик і вискочив у відчинене вікно. Упав, мов здутий вітром, і зашелестів серед бузкового куща, звідки його з трудом розплутали. Блідий, як стіна, подрапаний до крові в кількох місцях, Букур Кіріак безглуздо дивився на гурт чоловіків і жінок, які качалися від сміху.

Не зразу і нелегко вдалося Тітієві Єнаке, Гаврілеску й іншим переконати Букура, що він просто став жертвою їхніх жартів.

– Ану, юначе, – лагідно заговорив до нього Гогу Гаврілеску, – подивися на мене: то я «доктор», котрий відвідав тебе!.. Не впізнаєш? А ін'єкція, не бійся, то був кальцій – дуже корисний для кісток...

Загальний сміх, можна сказати, протверезив нарешті Букура Кіріака, та не гадаю, що таки смакував він жарти «божевільних». Але завдяки скоєним йому фіглям «Сміхотерапія» перетворилася із кооперативу в «підприємство національного значення», яке зберегло колишню назву. Зате, таким підприємством вже не міг керувати якийсь голова кооперативу, а обов'язково генеральний директор. А таку високу посаду Гогу Гаврілеску вважав, що заслужив тільки я, бо, каже він, завдяки мені вдалися їхні фіглі, вкоєні гостеві Тітію Єнаке.

Ще довго після того в «Неврозах» сміялися з бідного Букура Кіріака, а той уже не відвідав жодного разу Тітію Єнаке – відхотілося... Через кілька років я зустріну Букура Кіріака в Москві як працівника румунського посольства.

(Далі буде).

Теодор ЦУРЕНКО

ОЧАРОВАНА УСМІШКА

(Уривок з роману)

(Продовження з № 261)

Після того, як жителі новозаселених Моренів побудували десятки хат на березі Пруту між потоками Кордун та Руджіноаса, чимраз більше відчувалась відсутність святого дому для молитви, сповіді і причастя. Люди з Цуренів носили в серці віру в Господа з роду в рід, тому в недільні та святкові дні були змушені долати досить велику відстань до церков у сусідні села Остріцу, Боян чи аж до самих Чернівців. Потреба будувати церкву стала причиною чимраз частіших зустрічей та розмов між віруючими односельчанами.

– Старіємо занадто рано, а стаємо мудримися занадто пізно, – повторювали старожили. – Жоден одяг не дасть селянинові того, що йому бракує. Тільки свята церква спасе наше тіло і душу.

Спочатку вибрали місце для майбутньої церкви та кладовища, яких потребувало нове село, засноване завдяки прибуттю австрійців у ці неповторно чарівні краї. Одного святкового дня після обіду ініціативна група, складена з найбільш поважних господарів села, між якими були і голови сімей Цура, Влайко, Бреску, Лукавецький, Влад, Галіп, Цопа, а також і Тоадер Сирняк, тесть Михайла Окоп'яну, і разом вирішили вибрати місце для цього святого діла.

Проїшли через село з одного кінця до іншого, оглядаючи всі місця, які б підходили для побудови церкви, і всі погодились, що найкращим для цього є горбок, подібний на вершок яйця, що стояв у самому центрі села. Всім сподобалось це місце: це був широкий, сонячний пагорб, з якого було видно на всі чотири сторони світу.

Наступної неділі зібралась сільська рада, на якій встановили збирання флоринів¹ та крейцарів² для будівельних матеріалів. Першими, хто вкинули свої гроші до майбутньої церковної скарбниці, були найбагатші люди села – боярчики або «чокої», як їх називали в селі. Досить значну суму грошей, як личить справжньому господареві, вкинув і Михайло Окоп'яну.

Іншого недільного дня в присутності всіх жителів села було посвячено і благословлено місце, на якому буде побудований вівтар майбутнього святого дому. Вирішили побудувати церкву з трьома куполами, у формі корабля, що символізує біблійний Ноїв ковчег.

За гроші, зібрані від майбутніх парафіян, перш за все купили дерево для кроков та дралицю для верха та покрівлі церкви. Найліпші майстри села з економічних міркувань пропонували зводити стіни церкви з каміння, привезеного з Пруту, таким чином, могли будувати дешевше і швидше. Все дерево купили від гуцулів, які кожного літа кілька разів пливли Прутом на своїх дарабах аж до самого Дунаю та Чорного моря. З тонких високих смерек виготовляли щогли, а з найтовстіших – дошки для скелету корабля.

Збирання необхідного каміння для фундаменту і товстих стін церкви виявилось досить важкою справою, яка зайняла багато часу. Коли води Пруту спадали після весняних повеней, молоді чоловіки та парубки шикувалися вздовж оголеного від намулу берега і збирали необхідні брили та плити. Їм на допомогу приходили всі жителі села від найбідніших, які жили в колибах, до найзаможніших господарів. Пліч-о-пліч вантажили на вози та підвозки важкі валуни та плити, проміті бистрими водами Пруту. Кожен працював сумлінно, по-німецьки, переконаний у величч та блаженстві свого труду. Отак їхня спільна праця тривала три роки.

Місцеві майстри-столяри працювали кілька зим підряд. З добре висушених стовбурів товстих смерек нарізали дралиць, які гарно пахли свіжою смолою. Наприкінці літа 1796, після сапання нив, заклали фундамент і підняли міцні стіни, залишивши місце для чотирьох малих віконць і для одного у вівтарі, зі сходу – кругленького, як сонце.

Ще до осінніх дощів вспіли підняти високий у двадцять рядів дралиць дах. Загострений на середині, щоб міг стікати дощ і зсуватися сніг, з широкими стріхами по краях. На верху підняли три залізні хрести, викувані у Фрунзевій ковальні.

Завдяки працюватості селян та Божій допомозі зібралось і зробилось все необхідне: сходи та хори для церковного хору, поставили престол, іконостас та ікони, привезені з Митрополії.

Також з Митрополії прибули й іконописці. На блакитному заокругленому склепінні святого дому вони намалювали багато позолочених зірок, які нагадували віруючим про Небесне Царство без начала і кінця. На стінах намалювали різні біблійні сцени.

Паркан, яким обгородили церкву та подвір'я, зробили з широких дощок. Змайстрували і високу церковну браму, над якою поставили дерев'яну дзвіницю з чотирма дзвонами, які теж з Митрополії привезли.

У здійсненні всіх цих робіт з великою ретельністю та старанністю брали участь, в тій чи іншій формі, всі працездатні жителі села.

Як було вирішено заздалегідь, новопобудована церква села Цурени була посвячена іменами Архангелів Михаїла та Гавриїла, які святкуються кожного року 21 листопада. На першій службі, на день храму церкви, яку відправив перший священник села Думітру Мітрофанович, були присутні всі жителі села, від наймолодшого до найстаршого. А святу урочисту Літургію правили перший Архієпископ-Митрополит Буковини та Далмації Теодор Бенделя разом з дванадцятьма священниками-парахами з сусідніх сіл, а також були присутні церковні хори з Остріци, Мармоніци та Молодії.

Через роки церква в Цуренах, як й інші православні парафії Буковини, отримала права рівні з католицькими церквами, що домінували в Габсбурзькій Імперії, і таким чином отримала 25 гектарів землі, що було запорукою багатства і влади Божого Дому.

Після того настав довгий період спокійного, мирного, процвітаючого життя з великою вірою в душах православних християн. Але не без проблем. Одні з них, це були чокої, тобто боярчики-зазнайки, так називали їх в селі через їхнє беззаконня. Вони стали настільки злими, що навіть заборинили убогим сім'ям хоронити своїх покійників на цвинтарі біля нової церкви. З їхнього наказу убогих покійників почали хоронити на хребті горба, що стояв між Окопом і Цуренами. Тут було запущене місце, де внизу протікав спокійний потічок, який протягом тисячоліть розрізав горб, залишивши його самотнім і голим, без жодного дерева, без жодного кущика, на поталу буйним вітрам та немилосердній спеці.

Але чокоям не вдавсь їх задум: нічю родина розкопувала своїх покійників і перепоховувала на цвинтарі біля церкви, будучи впевненими, що всі ті, котрі відходили у вічність, чи убогі, чи багаті, мали християнську душу і мали це останнє право; хай буде їм земля пухом!

Існування митної служби та пункту перетину кордону між Австрійською імперією та Королівством

Румунії, з усіма пов'язаними з ними послугами, розташовані за кілька верст від Російської імперії, кордони якої починались від Нової Сулиці, що знаходилась по той бік річки Прут, виявились вигідними для жителів села Цурени. Багато з них знайшли собі тут місце роботи з доброю платнею, працюючи як візники, охоронці чи на будівництві та ремонтуванні доріг і комунікаційних мереж.

Найбільше з них заробляли на прикордонній торгівлі. Купували з Герци, Дорогоя чи Ботошан побутові речі і маржину за малу ціну, перетинали кордон і продавали їх у Чернівцях за подвійну ціну. Найбільшим попитом користувались коні, воли, корови та вівці, яких купували від реґацанів.³ І навпаки, у Королівстві продавали за велику ціну австрійські товари – залізні плуги та борони, сіялки та косилки, більшість з них привезені з самої Австрії за допомогою Землеробного товариства. Також велику ціну мали робочі інструменти німецького виробництва, складніші від стародавніх місцевих чи турецьких, добре виготовлені шкіряні чоботи та одяг, хутра і жіночі прикраси.

Було і багато таких, які займались контрабандою тютюнових виробів, вин та спиртних напоїв. Хоча австрійці встановили суворий контроль як на митниці, так і вздовж річки Кордун, яка протягом 143 років відділяла Імперію від Королівства, місцеві жителі ризикували, займаючись контрабандою. Темними ночами перевозили заборонені товари човнами, тихими літніми хвилями спускалися вниз по Пруту. Плоскі та довгі човни, змайстровані здібними цуренськими майстрами з дерева, дешево купленого від гуцулів, також продавали за добрі ціни, після чого, теж нічю, хоробрі контрабандисти з Цуренів та сусідніх сіл повертались додому таємними стежками, лугом, що на лівому березі Прута, з грішми та легкими товарами, найчастіше з добре висушеним тютюном, купленим за малу ціну, але зате проданим за велику на чернівецькому базарі.

(Далі буде).

**З румунської переклав
Михайло Гафія Трайста**

¹Флорин – золота монета, що карбувалась спочатку у флоренції, згодом в інших європейських державах.

²Крейцар – дрібна розмінна монета у колишній Австро-Угорщині, Німеччині та деяких інших західноєвропейських країнах (до кінця XIX ст.).

³Реґацан – від рум. регат, що означає «королівство», тобто житель королівства.

(Продовження з № 261)

12.

«Іноді одна єдина мить важить більше, ніж цілий рік, перебутий в очікуванні», – пригадувала мій чи його, уже й сама не знала чий помисел. Споминала власне тоді, коли розуміла, що ані тисячі слів, якими обмінювались різними новітніми засобами спілкування, не мали тієї потужності, яку могло б мати його безголосся, осьдечки, опліч мене. Отут і тепер, коли, пізнаючи його доволі добре, я знала, що навіть із заплющеними очима, загублена в юрбі чужих тіней, знала, що могла б упізнати його, могла б відчути. Могла б, гадала, наскрізь буравлячи поглядом і розуміючи, що все було намарно. Будь-яке вдавання було надмірним. Наводило на якесь чудернацьке відчуття повної безпорадності. Хай там як, але уникаючи підозру, що у всім цім грищі саме я була тією, яка могла здійсмати розгартіяш, ненароком мої пригадки починали вияснюватися. Серце калатало дедалі гучніше.

Я дожидала. І він зателефонував. Сказав: «Кітті й хрест. Шукай їх у шафі на кухні».

Чекала, щоби пояснив. Говорючи квапливо, здавався наляканим, немовби саме від того телефонного дзвінка залежала його правда; наша правда.

– Ти повинна знайти її, – сказав, але, мабуть, навмисно не вточив необхідного імені. – Якщо їй удасться втекти, смерть іншої не матиме жодного сенсу. Розумієш?

– Гадаю, що нам слідувало б обговорити ретельніше все це.

– Немає часу. Нам слід би поспішати. По-перше, ти повинна позбутися кіттів. Потім постарайся винайти її. А якщо тобі вдасться її викрити, тобі слідувало б заманити її в якесь відлюдне місце.

– Кітті? – щось ніяк не могла втямити я.

– Кітті. Так, кітті. Так мені сказали. Я не знаю, яке значення має все це, але думаю, що ми повинні позбутися подібних символів. Підозріваю, що й у її хресті приховується щось зовсім убивче. І більше того, зауважуючи її шалені прояви, я впевнений, що саме ці ритуальні предмети, викликаючи стан постійного мріяння, віддаляють її від істини. Таким чином, вигадавши свій власний світ, не знаю, яким способом їй удалось навіть і мене замкнути в цім світі.

– Вона завжди була саме такою. Завжди уявляла собі неможливість.

– Ти не розумієш? – вибухнув чоловік. – Як ти не розумієш, що я став її бранцем? В'язень у прямім смислі цього слова. Тільки ми двоє. Тут. У готелі. В «Імперіалі». І жодного виходу. На рецепції сказали, що мені не слід панікувати, що незабаром уладнається все. Я хотів повідомити відразу, як тільки дізнався про безвихідну ситуацію, в якій опинився, але на деякий час вийшли з ладу всі пристрої. І телефон, і планшет. Тільки якесь потужне електромагнітне поле могло індукувати такий шок.

– На рецепції? Але ти щойно казав, що там немає нікого.

– Так, так! – вочевидь зворушений, майже викрикнув він. – Тільки ми. Ми двоє. Тут немає більше нікого. Розумієш? Нікого. Зникли всі. А це наводить мене на думку, що, хоча заперечує, тільки вона винна у всьому цьому, що коїться тут. Хоча вдається до оманливої тактики, її видає стан удаваної паніки, та ще й багато рішень, які вона пропонує. Добачаю все ж, що всі ці хибні розв'язки є тільки умисними відхиленнями від припустимої правди.

– Тобі не слідувало б супротивитися. Щоби позбутися будь-якого сумніву, дозволюй їй, хай думає, що має рацію у всьому. Знаю, що це не у твоїм характері, але прикинься, що ти слухаєш її. І не має значення, як ретельно буде захищати свої видумки, в абиякий момент відмовиться від даремної боротьби. У цьому випадку тобі слідувало б вдатись до використання безлічі повторень. Переконай її, що не розумієш деякі тонкощі. Принижуючи її, ти зміг би навіть спробувати продемонструвати їй зовсім нелогічний

Микола КОРНИЩАН

ПСИХОЗИ

(Уривок з новели)

аспект її тверджень. Тут використовуй теорії багатопланових істин. Вказуючи на протилежність, не забувай спотворити справжню сторону. Точніше, продемонструй їй, що все те, що здається головним, по суті, є тільки банальністю, чимось цілковито звичайним, чимось, що може бути покинутим або підміненим іншими поняттями.

– Повторюючи зі скрупульозною точністю все те, що я вважав головнішим у наших вельми суперечливих розмовах, здавалось, що поступово я ставав в'язнем власних ілюзій. Воднораз я помічав, що мої слова вводили її в стан цілковитого психічного розпаду. Безсумнівно, із цієї точки зору вона нагадувала свою сестру. І вона, і Лара Клаус вважали всі ті нездатності адекватно реагувати в певних обставинах спадковим захворюванням, своєрідними психозами, цілком очевидно підтвердженими й прийнятими обома.

– Лара Клаус не існує. Вона не повинна існувати.

– Зараз тільки ти могла б позбутися її. І чим швидше, тим краще, – наполягав він.

– Але й наші колеги могли б нам допомогти. Наприклад, Ельвіра й Макс. Уважаю, що й вони, усвідомлюючи серйозність цього положення, ведуть той самий упертий бій. До речі, якось я засікла їх, коли вони сварилися стосовно цієї теми. У кабінеті фізики на перерві між останніми уроками я чула, як декілька разів вимовили ім'я Лари. Майже кричачи, Ельвіра навіть погрожувала

Максу, натякаючи на те, що він стане наступним пацієнтом лазарету, в якому знаходиться й наша колега, якщо йому не вдасться викрасти та переписати картку психічного стану пані Клаус.

– Що б не було написано там, явним є те, що, використовуючи всілякі перебільшені порівняння, будь-який опис психічного розладу не допоможе нам ні в якому випадку. Чомусь зовсім іншому треба приділяти увагу. Скориставшись низьким рівнем безпеки, і там, і в інших установах подібного роду, Лара могла б утекти будь-коли. Або, може, її там уже й немає.

– Якщо вона не там, то вже не може бути абсолютно ніде. Крім того, у порівнянні з її сестрою, вона хоча б визнає власну неспроможність боротися зі складністю цієї реальності. Таким чином, ігноруючи її підступну гордість, досить добре усвідомлює той факт, що будь-яке повернення до позбавленого спогадів минулого було б тільки мажорною помилкою.

– Здається, починаю розуміти, – продовжував він. – Хоча й здається малоімовірним, підозрюю, що обидві знаходяться на тій самій стороні барикади. Прагнуть помсти. Вдаються до безлічі диявольських способів, тільки щоби продовжити наші муки. Розуміється, їхня мета є очевидною. Прагнуть знищити нас повністю. І не тільки нас двох, а й тих, хто інсценував смерть Лари. Усіх. Нас усіх.

– Я повинна розчарувати тебе, але вважаю, що подібні міркування це тільки якісь аберації.

– Аберації?

– Бракує головного елемента. Хочу казати, що, якщо б вони мали змогу спілкуватися одна з іншою, то до цих пір уже могло скінчитися абсолютно все.

«Все», – повторювала я, із здивуванням розглядаючи блискучі сталеві кітті. «Все», – шепотіла, обережно аналізуючи пластиковий хрест воскового нюансу, який залишав враження, що може розтопитися при найменшій контакт з іншими об'єктами. Усе те, що я знаходила там, у тій шухляді, здавалось оповитим у дивне світло, що випромінювало, мабуть, із середини всіх тих речей, з якимись неясними контурами; деформувались під чужими поглядами. Насправді йшлося про щось зовсім незвичайне. В інших випадках мені доводилося бачити ще жахливіші речі, зовсім недоречні навколишньому середовищу. Пригадую будівлі, в які я входила під приводом усіляких візитів, обов'язкових у моїй дидактичній діяльності. Саме так, багато разів, я бачила себе змушеною протистояти безлічі наркоманів, алкоголіків, або тим, яких я прозивала гнилою стороною суспільства, усі ті недоуки, чії нащадки, незалежно від майстерності нашого педагогічного такту, ніяк не могли знайти правильного шляху у власнім житті. З огидою я виявляла, що в їхніх думках розлад і розпуста були пов'язані з ідеєю свободи, абсолютної свободи, яка позбавляла тебе від будь-якої відповідальності. Навіть і Едвіна у цім випадку, я вдосталь добре знала, що вона обожнювала подібний спосіб існування. Вона боялась брати

на себе ті завдання, виконання яких вимагало б допомоги інших. Ішлося тут про якусь дурнувату гордість. Ось як, зрештою, її думки, що не знаходили жодної точки опори в близькій реальності, поступово починали руйнувати її, доводили до порога деменції. І, можливо, ставали словами, які шепотіла на самоті, побажаннями, виказаними крізь сльози в безсонні ночі, проникливим відлунням, ще більше посилюючи жорстокий страждання.

У приміщенні, в якому я знаходилася, було величезне вікно, яке, обрамлюючи своїми металевими рамами силуети дерев, ніби готувалося до втечі. Через хвилеподібну модель, вирізьблену на нижній частині скла, здавалось, що килим трави покрили тонкою плівкою води й золи. Небо, однак, було ясных відтінків, чистої синявості, мов килим, що покривав велику частину підлоги із сірої плитки. Вочевидь, у цім випадку не можна було говорити про відсутність комфорту. За весь той час, поки я знаходилася в її домі, відчувала, буцімто мешкала у вимірі потойбічного життя. І хоча та будівля не мала нічого з достатку грандіозних особняків, що належали деяким із моїх друзів, місце приваблювало почуттям майже цілющої тиші. Панувала отут якась незрозуміла охайність. Незважаючи на все це, я ніяк не могла второпати, чому тратила вочевидь великі суми грошей на всі ці декоративні рослини. Крім того, усі ці чагарники, папоротники та квіти з листям дивної геометрії, безсумнівно, потребували тривалого догляду. Придивляючись ретельніше, можна було помітити, що кожний сантиметр зелені був бездоганно чистим. Ані порошинки. Ніяких додаткових тіней. Нічого чужого. Тільки сира зелень, у відповідній інтенсивності світла, ставала морською синявістю, проникаючим та осліплюючим відтінком. Пінцет, у якому застигла ватна сніжинка, забутий в квітковій горщику при вході, підтверджував ретельність і пристрась Едвіни. Дивними здавались, однак, рослини в її спальні. Скоріше, тільки якісь плетива еластичних стебел на тридцяти сантиметрах від підлоги, проникаючи в стіну. А з тієї стіни, мов із вічно темної печери, здавалось, подеколи виливався якийсь приглушений відгук, наче чужий подих. Тільки суміш коагульованого повітря та гнилого запаху могла випромінити такий приглушений звук, ілюзію звуків.

– Усе має свій сенс, бо й у цім самотнім житті знайдеться принаймні одна єдина людина, яка буде потребувати саме нашого існування.

Якесь чудернацьке почуття попусти повернуло мене до реальності.

– Іпохондрія, – голосно клянчила я.

– Безсумнівно, – погоджувався він, сповнений якогось незрозумілого ентузіазму.

– Ти маєш рацію, – без жодних вагомих причин удало підкорялась його незрозумілим хитроцям.

– Я міг би рознести всі ці стіни. Міг би оминати лишні дерева, що проростають наступах до п'ятими.

(Далі буде)

Віргілій РИЦЬКО

ЧИСТИЙ ЧЕТВЕР або ПАСХАЛЬНИЙ КАЛАЧ

Цього року зима не була сніжна, тож ознаки весни не мають зв'язку зі снігом. Підсніжники зійшли з-під сухого осіннього листя. Відчуваємо серцем, як зима поступається весні. Тож пустімо її в душу, дозволимо зігріти і оживити наші сподівання і мрії.

Весна – сприятлива пора року для душевних радостей, а найпростіше вони проявляються в природі. Тоді помічаєм найкраще силу життя, безглузду впертість існувати-тріумфувати. Господи, як просто можна радуватися сирими кольорами, свіжим подихом землі, хвилюватися разом з повітрям. Перші підсніжники, які збираєш в лісі, перші птахи, спів яких чуєш, всі ці подарунки приймаєш з лісу чи з городу до тебе в дім, а вони переходять в твою душу, в твоє життя. Ми потребуємо весни. Лиш треба признатися собі в цьому. Ми повинні широко відкрити вікно і від всієї душі сказати: «Ласкаво просимо, весно!»

Разом з весною наступає одне з найбільших християнських свят – Воскресіння Христове (Пасха, Великдень).

Останній тиждень перед Пасхою називається страшний, чистий.

Селяни в цей час сіють ранні ярі зернові культури і горох – «буде колоситься, і без бур'янів». Протягом чистого тижня не витрясають і не витирають порошок з хати, бо в бриндзі й молоці можуть завестися черв'яки. Не прядуть вовну, щоб квочки не виводили курчат з кривими ногами.

Цього тижня віруючі люди до-

тримуються найстрогішого посту. Треба пам'ятати, що у чистий тиждень не їстися оцет і олія, бо Ісуса Христа напували оцтом під час мук, олією Його намазували, коли спускали з хреста в гріб, тому не годиться вживати ці продукти. І кропиву не вживають в дні страстного тижня, бо кропивою і колючками били Ісуса Христа. Також віруючі сповідаються перед Богом і просять відпуску гріхів та причащаються.

Чистий четвер – це день весняного очищення. Люди встають вдосвіта і чистять у стайнях, коморах, на подвір'ї і в хатах – все повинно бути чистим. На городі і в саду господарі збирають на купи торішнє листя, бадилля бур'янів і підпалюють, «щоб очистити землю від морозу, зими, смерті і всякої нечисті».

Колись селяни в Чистий четвер кололи кабанів і поросят, бо на великодному столі повинні бути шинка, ковбаса і поросля з хріном,

останнім часом з яблуком в роті. Казали, що «як заколоти кабана в цей день, сало буде чисте». Треба зауважити, що за останнє півстоліття, а, може, й більше, наші українці замінили кабана ягнятком, і тепер в Чистий четвер частіше ріжуть ягнят.

Пригадую, як у дитинстві радість свята наступала для мене раніше великого празника. А зі всіх днів очікування Пасхи найкращим днем був для мене Чистий четвер. Це тому, що рано-вранці кухня моєї матері, ціла хата, двір, вулиця і навіть ліс край села – все в цьому світі готовилося до Воскресіння Ісуса Христа. Надворі було ще темно, коли мама розпалювала вогонь в кухні. Вона добре вимивала руки, надівала вартух і починала діставати з шафи різні мішечки, кисети, металеві і картонні коробки, які розкладала на столі. Потім у відомому тільки їй порядку починала їх випорожняти. Золотисті родзинки, сухі черешні,

ПЕКУН

(Легенда)

сухі сливи вона розкладала в чашки і заливала ароматними лікерами і сиропами, приготовленими ще влітку і восени. Потім висипала з баночок на тарілочки розтерту лимонну і помаранчеву цедрю, з яких давала мені по ложечці.

Після того як упорядкувала на столі всі «складники», мама готовила закуску для калачів. Рухалась по кухні «як на шнурочку». Жовте світло лампи робило її ще веселішою, ніж була.

Потім просівала борошно, мені подалось спостерігати, як під її руками зростає купа борошна, наче сніговий намет.

Кожний раз, коли чинила калачі на Пасху, мама розказувала мені про Ісуса Христа, про Його тяжкі муки, про Його любов до людей. І щороку розказувала те саме. А в той час місила тісто, все швидше і швидше. Корито коливалось з боку в бік, стіл поскрипував кожного разу, коли мама занурювала руки в тісто.

Тісто ставало дедалі еластичнішим і тоді мама сповільнювала темп, місила, поки тісто не починало відлипати від рук.

Потім мама сідала на лавицю і зав'язувала тісніше хустинку на голові. А в той час в кориті, накритому рушником, відбувалась якась магія. Тісто росло кругло, аж поки не підпирало рушник круглим горбиком. Далі мама брала перший шматок тіста, ніжно гладила його, знову місила, потім розтягувала, щоб наповнити засолодженими медом товченими горіхами або розтертим маком, звареним в молоці. Потім викладала тісто у форму і ніжно гладила його змоченим в жовток пір'ям. Вкінці робила знак хреста над ним і ставила в тепле місце, щоб підросло. Коли ж калачі «виростали», мама несла їх у розігріту піч.

В суботу ввечері один з калачів клали в кошик і несли до церкви святити, з якого у неділю рано на світанку куштували, коли розговлялись.

У Гуцульському краю серед зелених гір є чимало долин і ущелин. Можна зустріти тут такі місця, де майже ніколи не потрапляє сонячне проміння. В одному такому яру з давніх-давен жив злий дух Пекун. За своє життя він ні разу не бачив сонця і не був далі свого яру.

Спочатку Пекун гуляв по землі і творив лихі справи. Дуже радів злий дух, якщо йому вдавалось переманити людську душу на свій бік. Одних він залякував своїм страшним виглядом, інших купував за золоті дукати. Але найбільше любив Пекун малих дітей. Якось перед Великоднем вийшов Пекун із схованки і помандрував у Карпатський край вербувати людей для нечистої сипи і ганебних справ. У селі неподалік Коломиї злий дух побачив маленьку дівчинку, що малювала писанку. Застосовуючи свої чари, Пекун намагався заморозити дитину. Але маленька гуцулочка так захопилась роботою, що Пекун ніяк не міг привернути її увагу.

Нарешті йому вдалося вирвати писанку з дитячих рук, і він чимдуж помчав до схованки. Дитина плакала, а люцифер Пекун радів з дитячих сліз і задумав розбити писанку. Як тільки злий дух вдарив розписаним яйцем об виступ гірської скелі, писанка тріснула. Пекун почав трощити писанку, топтати її ногами.

Але тут сталося чудо: з решток писанки утворилися ланцюги. Пекун аж пащу відкрив від здивування. А тим часом чарівні ланцюги обмотали лапи і шию злого Пекуна і прикували його до стін та дна яру. Пекун спочатку легко, а потім з усієї сили почав рвати ланцюги.

З того часу злий Пекун живе в темному яру і не бачить світу білого. Двадцять ланцюгів міцно і надійно тримають злюку в темноті і сирості.

Із цієї криївки він висилає своїх слуг – малих чортенят на обзори-ни по цілому світу. Коли вони повертаються, Пекун питає у них, чи люди живуть у згоді. Якщо почує, що гніваються чи сваряться між собою, тішиться, бо то його люди. І тоді ланцюги слабнуть, а злюка має нагоду підійти трошки ближче до людей. Далі питає чортенят: «Чи діти шанують родичів? Чи мирно живуть сусіди, а чи, може, сваряться? Чи жінки і дівчатка пишуть писанки, а чи ні?» Коли його посланці кажуть, що люди пишуть писанки, діти шанують батьків і сусіди живуть мирно, у злагоді, то Пекун плаче, бо ті, що пишуть писанки і виконують християнські заповіді співжиття, не можуть стати його людьми. Плачучи, чудовисько намагається зірвати ланцюги, але вони міцні і з кожною доброю справою на землі ці ланцюги стають міцнішими. Не пускатимуть Пекуна вони доти, поки люди пишуть писанки та живуть у злагоді.

Сподівається Пекун такого часу, коли люди пересваряться між собою і перестануть писати писанки. Аж тоді він зможе вирватись на волю і запанувати між всіма. Аж тоді настане кінець світу. Сподіваємось, що не вдасться Пекунові дочекатись такого часу, бо діти наші шанують батьків і разом з ними пишуть писанки.

Дитяча сторінка

Ведикодні вірші

Оксана ЛУЩЕВСЬКА

Бідий тиждень

Тиждень перед Великоднем називається білим або чистим. Кожен день цього тижня має своє призначення.

Понеділок

Понеділок білить хату, любить, певно, працювати: і кути побілить й стелю, щоб Великдень був веселий!

Вівторок

Шурхит. Шум. Рипить в оселі: чисто-начисто підлогу – шури-шури! – тре завзято наш вівторок довгоногий.

Середа

Пишна пані середа і пере, й прасує. До Великодня, ще б пак, хату облаштує!

Четвер

Чистий четвер – чистий вдосвіта піднявся ще до сходу сонця начисто скупався.

П'ятниця

П'ятниця пече паски – господиня вміла: склянки зо три молока до цеберка влила, трохи борошна, яєць, додала й ванілі, щоби пригощати всіх вранці, у неділю.

Субота

У суботи, ой, роботи – пише писанки субота, ясні крашанки фарбує, вимальовує-малює.

Неділя

Великдень – дзвонять дзвони звідусіль! Христос Воскрес! То ж славимо усі! Христос Воскрес! Воістину Воскрес! Сміється сонечко в усій його красі! Христос Воскрес! Воістину Воскрес!

Ореста ДАНИЛЯК

Ведикодня казка

Ось мій кошик-мандрівник! Він ходить багато звик: влітку ягідки збирав, восени гриби шукав, цілу зиму він стояв, трохи порошком припав. А на весну він умився, зіллячком причепурився і почав гостей чекать. А вони не забарились і, як в казці, появились. Пишнобока, гарна паска, і худенькая ковбаска, а за нею бурячки, славнозвісні своячки. Тут дівчаток йде гурток, писанок і крашанок. Але шинка йде сама, бо багачка, бач, вона. Ось компанія іде: сир і масло, хрін бреде. Так його баки печуть, Але вирядився в путь. Хотіла сіль усім насолити, Та не вдалося це зробити. Ось, нарешті, всі зійшлись, І до церкви подались. Кошик вбрався в вишиванку, Це було в неділю зранку. Коло церкви дівочки Водили гаївочки. Покропили всіх їх рясно, Стало нам свячене все. Засіяло сонце ясно! Христос Воскрес! Воістину Воскрес!

Дитяча сторінка

Андрій М'ЯСТКІВСЬКИЙ

Казочка про писанку

Залишивши гніздечко, покотилось яєчко... Та котилось воно недалечко.

Квочка з курчатами на подвір'ї гуляла, діток своїх забавляла.

– Мамо, он яєчко по стежинці котиться, – сказало найменше курчатко. – Ану ж, яке воно на колір?

– Біле, як сніг, – сказала квочка.

– А сніг який? – спитав півник, бо курчаток взимку ще не було, і снігу вони не бачили.

– Такий білий, як оте яєчко, що котиться, – відповіла квочка. – Однак скоро Великдень. То давайте пофарбуємо яєчко, щоб воно було барвисте, як весна.

Закотили курчатка яєчко до своєї хати й ну його фарбувати.

Припустив теплий дощик, потім стала веселочка в небі.

Курчатка у веселочки фарб позичали, на білому яєчку весну малювали. Малювали лапками та писали пір'ячком – і покотилася писанка зеленим подвір'ячком. Курчатка її доганяли, на крилечках піднімали й дівчинці Наталочці, яка їх зеренцями годувала, водицею напувала, на свято Великдень подарували. І зацвіли вишні, черешні. Став гарний, як писанка, садочок увесь. І проказала Наталочка:

– Христос Воскрес!

Великдень милий гість

Слова М. МАМОРСЬКОГО

Музика Івана ЛІБЕРА

Рухливо

1. Зи- ма про-па-ла лю-та, зла, Ве- сна вос-крес-ла
2. Вста-єм у- до-сві- та, за мить По- бож- но в цер-кву
3. У нас Ве-лик-день-ми-лий гість, Йо- го ві- та- єм

над по-ля- ми, Лу- ги зме- ре-жа- ла квіт- ка-
по- спі-ша- єм, «Хри-стос во-скрес!» гур-том спі- ва-
га- їв-ка- ми, Йо- го стрі- ча- єм пи- сан- ка-

ми І нам Ве-лик-день при-нес- ла.
єм, І сер- це ра- діс- но трем- тить.
ми, Он на та-ріл- ці їх аж шість.

Прикмети на Великдень, пов'язані з природними явищами і погодою

У православних існує повір'я, що на Великдень сонечко «грає». Перебуваючи біля горизонту, небесне світило прямо на очах може міняти форму і колір, переливаючись то червоним, то помаранчевим світлом. І багато людей намагаються підстерегти цю мить, яка вважається особливо щасливою.

Якщо сонце грає – до гарного врожаю і червоного літа.

Мороз чи грім на перший день Великодня – до багатого врожаю льону.

Якщо на Великдень холодно, то ще сім вихідних буде холодно.

Дощ на Великдень – останній весняний місяць буде дощовим.

Якщо на Великдень ніч зоряна, кури добре нестимуться.

Похмура ніч – до гарного удою.

Дощі на Святому тижні принесуть хороший урожай жита.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Сидір ВОРОБКЕВИЧ

БЕЗГЛУЗДІВ

СМІХОВИНКИ

(Продовження з № 261)

11. ЯК БЕЗГЛУЗДІВЦІ СКРИЛИ ВІЧЕВИЙ ДЗВІН

Дуже пишний та гарний був ратуш у містечку Безглуздові. Та не такий був ратуш гарний, як дзвін на ньому.

Не думайте собі, що то було звичайне собі терликальце. Ні, то був такий великий дзвін. В нього дзвонили тільки тоді, як було щось важного, дуже важного. Всі його шанували і кожний безглуздівський чоловік був би певно скорше дав себе порубати, ніж відступити той скарб якому іншому славному містові.

Тому то не диво, що, як рознеслася вістка про війну, всі безглуздівці стали боятися й за свій дзвін.

– Що буде з нашим дзвоном? – репетував Панько, заступник посадника. – Як ворог його побачить, зараз певно забере собі. Що ми варті без дзвона?

– Закопаймо його в землю, – радили одні.

– А де взяти для нього сторожа? – відізався Яремко Головатий.

– Правда, правда! – гукнула громада. – Але що робити? Порадьте!

Ніхто не знав ніякої ради. А треба знати, що безглуздівці вже яких дві неділі радили над своїм дзвоном. Чоловіки радили собі в ратуші, а жінки збиралися по хатах та радили по своєму, окремо. А вечером, як чоловіки вертали з ради додому, починалася нова рада по хатах.

Що то галасу було, що крику. Господи! Пером не спишеш. Жінки падькалися над дзвоном, голосили по нім, як по небіжчику, та лаяли своїх чоловіків, що такі нездари, нічого не придумують, як спрятати його від ворога.

А тим часом вістки про війну не вмовкали. Пастухи з поля доносили до міста відомості, що їх

чули від пастухів із сусіднього села Темносвітків. Вони розказували про гук гармат, оповідали, що сам цісар б'ється у війні та що ворог його змагає і суне чимраз далі наперед. Безглуздівці збирав страх і, здається, цей страх проявив їм трохи голови.

І ось сьогодні, як звичайно, рада в ратуші. Вже було добре поза північ, як нараз Яремко Головатий скочив зі свого місця і крикнув:

– Люди добрі, бачу вже я добре, що мушу сам своїм розумом усе робити! Радите та радите, і нічого з того! Я не говорив дотепер нічого, бо

думав, що хтось із вас скаже якусь розумну раду. Та коли ні, то послухайте мене. Завтра рано позабираємо човни з цілого міста, виберемо найбільший, укладемо на нього дзвін і завеземо його на човні Бруднівкою аж до моря. Ми могли б спустити його і в Бруднівку, але ж наша Бруднівка, як знаєте самі, ріка бистра, і може забрати дзвін зі собою. А в морі, як знаєте, вода стоїть, і дзвін там не пропаде.

– Нехай живе наш посадник! – гукнула ціла громада.

– Що за розум! – дивувався один.

– Дай вам Боже повік посадникувати в нас! – бажав другий.

– Що ми без вас варті? – говорив третій.

А Панько тільки губи прикусив з зазвисті, що не кому іншому, а Яремкові впала до голови така розумна гадка.

На другий день, ще і на світ добре не благословилося, як увесь Безглуздів був уже на ногах. Тягли човни на Бруднівку, направляли, кожний хотів, щоб його човен був найбільший. Та показалося, що в нікого нема такого великого човна, як у самого Яремка.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Степан РУДАНСЬКИЙ

Свиня свинею

Несе мужик у ночовках
Додому свячене:
Яйця, паску, і ковбаски,
Й порося печене.

А порося, як підсвинок,
Та ще й з хроном в роті.
Несе, бідний, та й спіткнувся
У самім болоті.

І хибнулись нові ночви,
Затряслось свячене,
І в болото покотилось
Порося печене.

Глянув мужик на болото,
Посвистав до лиха,
Відвернувся, набік плюнув
Та й промовив стиха:

«Та свиня таки свинею!
Правду кажуть люди:
Святи її, хрести її –
Все свинею буде!»

Спустили човна на Бруднівку, Яремко сів на найбезпечніше місце. Коло нього поклали дзвін. Для більшої паради мав з ним ще плисти заступник Панько і двоє присяжних.

Яремко дав знак жінкам, що стояли на березі. Вони стали співати-заводити, а радні зі своїм посадником почали поволі посуватися далі річкою, до моря.

Кілько вони там плули, кілько сіл та містечок переплили, кілько пригод перебули, і не наоповідаєшся. Вкінці таки опинилися на морі.

Зараз взялися вони справляти дзвону похорони. Треба ж було спішитися додому, бо ану ж за той час нападе ворог на Безглуздів і розпочне війну між жінками! А це нечесть для безглуздівців, що не вони, а жінки билися з ворогом!

Вже злагодили посторонки, вже присяжні, м'якші серцем, зачали пхенькати, як нараз заступник начальника Панько схопився, як опарений і, закусуючи з пересердя зуби, відізався:

– А як ми будемо знати, де спустили дзвін у воду? Море широкіє і всюди однакове. Треба нам і над тим призадуматися.

– Правда! – обізався один присяжний. Всі нараз похнюпили голови, не знаючи, що робити, а Панько впер свій зір у Яремка, чекаючи, що він на те скаже.

– Нема тут так дуже над чим призадумуватися. Цей човен найбільший, більшого у Безглуздові нема; кожний його знає, а дзвін був на моїм човні. А ще, щоб ліпше знати, де ми саме спустили дзвін, зробимо карб на тім місці човна, з якого спускатимемо дзвін у море. Настануть спокійні часи, припливемо знов сюди моїм човном, подивимось на карб і зараз пізнаємо, де спустили дзвін.

– Щира правда, – роздалися голоси, а Панько з пересердя плюнув у море.

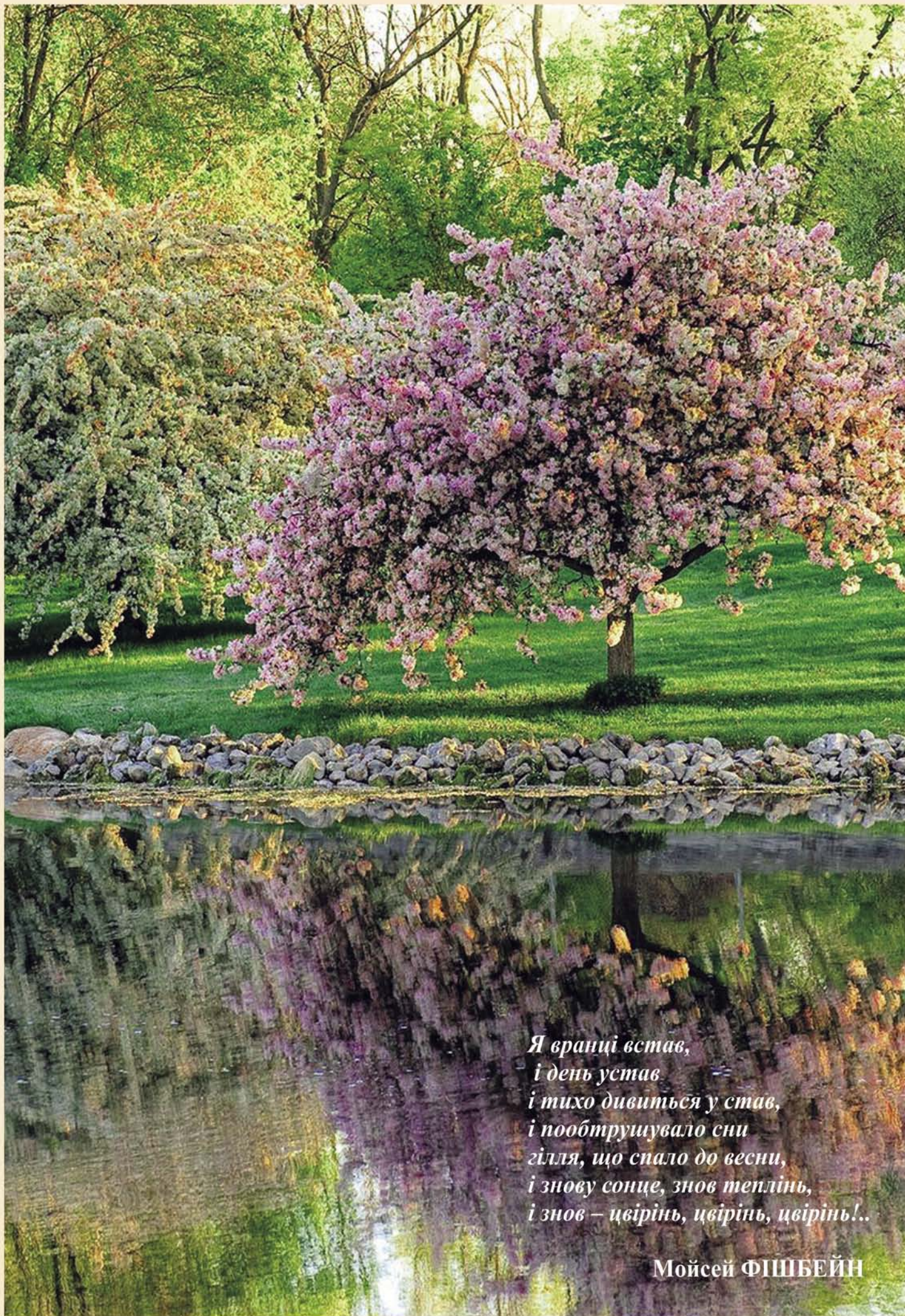
З великою парадом спустили Безглуздівці дзвін на дно моря, зробили карб на великім Яремковім човні, завернули його назад і подалися додому.

Став ратуш сиротою без дзвона. Кажуть, що як замовкли чутки про війну, Яремко вислав зі своїм човном кількох молодих радних, показав їм карб на ньому і казав назад привезти дзвін. Але радні по дорозі позастрягали в Бруднівці, човен розбився і вони вернулися пішки з нічим додому. За те Яремко дуже на них розгнівався, казав збити новий човен, але по дзвін не посилав уже нікого.

Якже ж можна було знати, де дзвін, коли старий човен розбився, а на новім не було карбу?

(Далі буде).

*Я вранці встав,
і день устав
і тихо дивиться у став,
і пообтрушувало сні
гілля, що спало до весни,
і знову сонце, знов теплінь,
і знов – цвірінь, цвірінь, цвірінь!..*

Мойсей ФІШБЕЙН